

ISSN 1304-4444

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

Denizli

3.yıl

Yerel Tarih ve Kültür Dergisi

Sayı: 14 (Nisan-Mayıs-Haziran 2007)

Benim nâciz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ama TÜRKİYE CUMHURİYETİ ilelebet payidar kalacaktır...

GECMİSTEN GÜNÜMÜZE
DENİZLİ
DERGİSİ

ÖĞRENCİLERİMİZE
BURSLAR

SOSYAL
ETKİNLİKLER
VE
GEZİLER

KİŞİSEL GELİŞİM
KURSLAR

SANATA
DESTEK

CSA

CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM ve KÜLTÜR VAKFI

Denizli 3.yıl

Gecmisten Günümüze
DENİZLİ
Yerel Tarih ve Kültür Dergisi
(Üç aylık dergi)

CSA
CAFER SADIK ABALIOĞLU
EĞİTİM VE KÜLTÜR VAKFI

adına
İmtiyaz Sahibi
M. Ali Abalıoğlu

Genel Yayın Yönetmeni
Ömer Gökmen (Sorumlu)

Yayın Danışmanı
Prof. Dr. Önder Göçgün

Editor
Süleyman İnan

Bu Sayıda Editör Yardımcısı
Selim Parlaz

Yayın Kurulu
Önder Göçgün
Ömer Gökmen
Süleyman İnan
Metin Türktas
Serif Kutludağ
Faruk İnceoğlu
Coşkun Önen

Koordinatör
Besim Ogelman

İletişim ve Dağıtım Sorumlusu
Mehmet Korkutalp

Kapak Tasarım
Mürmin İnan

Tasarım - Uygulama
Mürmin İnan
Grafik Tasarım-Görsel İletişim
www.mumininan.com.tr

Baskı -cilt
Türker Ofset

İletişim
Camiik Cd. 6007 Sk.
No:9 Kat:2-3
Kınıklı/DENİZLİ
Tel : 0 258 283 43 00
Faks:0 258 283 16 50
www.abalioglu.com.tr/dergi .htm

Yazılar, yazarların yasal sorumluluğu
altındadır.

Gönderilen yazılar geri
gönderilemez.
Dergide yayımlanan
yazı ve dokümanların
tamamının veya
bir kısmının yeniden
yayımlanması için
izin gerekmektedir.

Dergi Ücretsizdir.

Merhaba

3. yasımızı doldurarak yepyeni bir sayıyla karşınızda olmak mutluluk verici. Dergiye emek veren bizlerin kendi asıl işlerinden vakit ayırıp, son derece ciddi ve titiz bir çalışma sonucu bu yayının çıkıyor olması bizim hep "eser, iz bırakır" ilkimizle ilgili.

Bu sayımızda neleri bulacaksınız?

Denizli'nin tekstilde dünyaca şöhret bulmasında önemli bir yere sahip Babadağ'ı, bu sayımızda dosya konusu yaptık. Ana tema olarak Babadağ'da dokumacılığın gelişimini ele alan ve kimi yerde Babadağ'ın kültürel dokusundan söz eden yazıların sahipleri, Yılmaz Kasapoğlu, Serif Kutludağ ve Recep Zeybek. Bu arada, birkaç eski fotoğrafın kullanılmasına izin veren BASIAD'a ve onun yetkililerine teşekkür ediyoruz.

Yine Denizli'de tekstilin gelişiminde pay sahibi olan Sümerbank fabrikasını konu alan yazı da, ilk kez yayımlanan fotoğraflarla bu kapsamda değerlendirilebilecek bir yazı.

Denizli'de yaşayan veya bir şekilde irtibatı olanların ilgiyle okuyacağını düşündüğümüz bir yazı da, Denizli'de ağız yapısını bilimsel bakışla özetleyen "Denizli'nin beni bana'ları" Kerim Demirci'ye ait.

Ayrıca bu sayıda, dergimizin adında yer alan "Gecmisten Günümüze" çizgisinde, günümüzden birine yer verdik: Mehmet Çakır. Çektiği fotoğraflarıyla itibarlı bir çok ödülün sahibi olan Çakır'ı daha fazla geç kalmadan tanımak istedik. Hem de, bizle paylaştığı bazı özel fotoğraflarıyla...

Hep iyilikle kalın...

Süleyman İnan

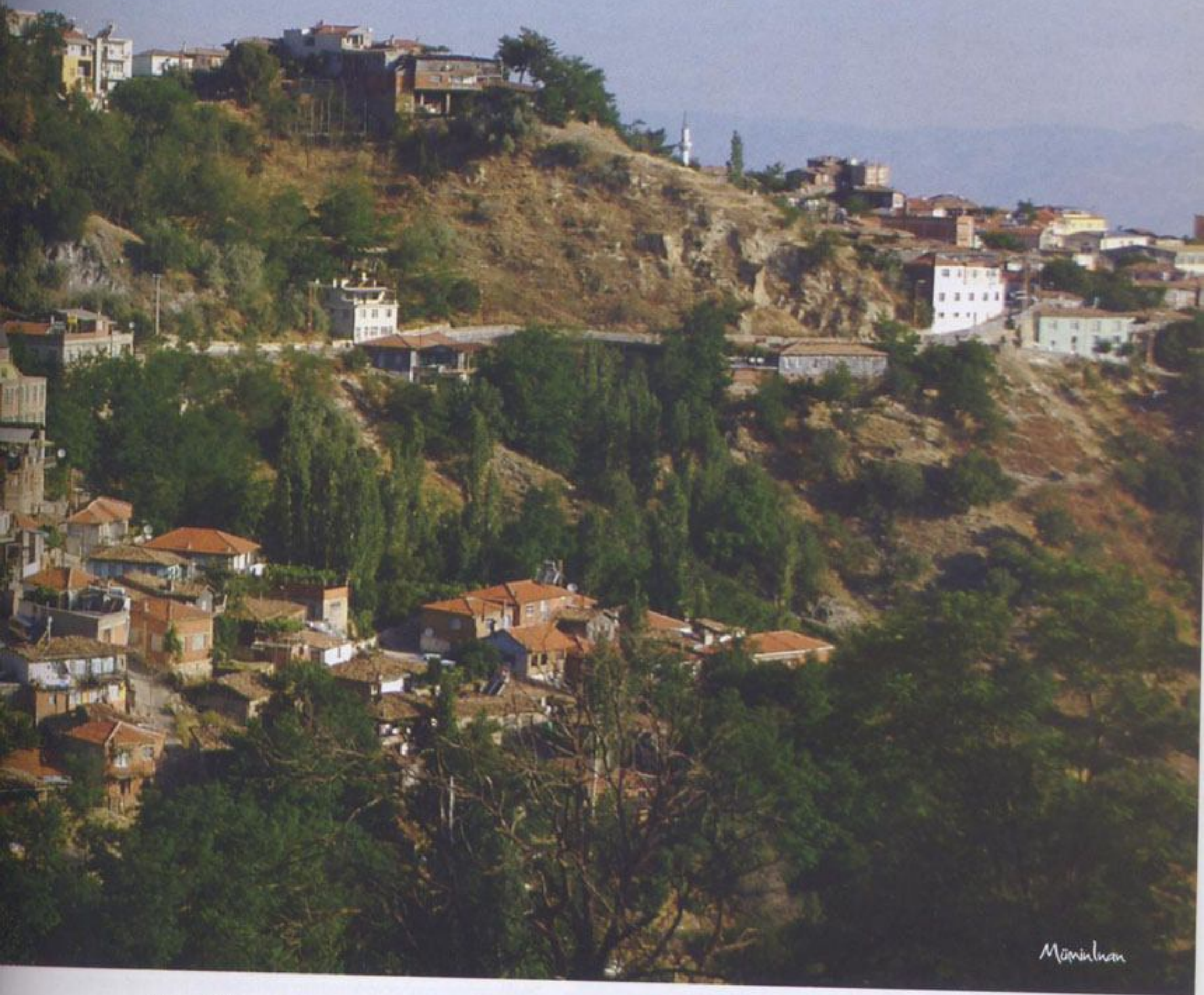
- 1 Merhaba-İçindekiler
- 2-5 Benim Gözümde "Babadag"
Yılmaz Kasapoğlu
- 6-14 Başarı Öyküsü
Serif Kutludağ
- 15-16 Babadağ'da Dokumacılığın Gelişimi
Recep Zeybek
- 17 Denizli'den İnsan Manzaraları
Metin Türktas
- 18-25 Mehmet Çakır
Sabri Çakır
- 26-36 Sümerbank
Süleyman İnan
- 37-40 Denizli'nin "beni bana'ları"....
Kerim Demirci

Benim Gözümde

Babadağ

Yılmaz KASAPPOĞLU

Müminhan

Babadağ'da yerleşimin başlangıcı 1.300'lü yıllara kadar gitmektedir. Yörede yaşam, Oğuz boyuna bağlı Kocayörük Aşiretinin Babadağ yakınındaki Oğuz Köyü'ne gelmesiyle başlar. Oradan Ahıllı Yakası Terzilli Mevkiine geçilir. Daha sonra da şimdiki yerleşim yeri olan Kuzuören Bölgesine ulaşılır.

Kasaba, sırasıyla Sümüklüburun, Beşikkaya, Gadıkariyesi, Gadıköy ve son olarak kuzeyindeki dağdan dolayı Babadağ adını alır. Babadağ, 1877'de belediye, 1987'de ilçe olmuştur.

Babadağ'da Tekstilin Doğuşu

İlçenin coğrafi durumu tarıma son derece elverişsizdir. Ancak kısmen hayvancılığa imkân verecek yapıdadır. Bu durumun da Babadağ halkını kısmen sanatkârlığa, dolayısıyla tekstil sanayine zorladığı söylenebilir. Fakat Türklerin bu bölgeye gelmesinden önce de yörede tekstille uğraşıldığı söylenmektedir. Ayrıca her zor coğrafyada yaşayan insanlar bu yolu izleyememişlerdir.

Osmanlı Döneminde aktif rol üstelenen Ahilik teşkilatının yerini, Cumhuriyet Döneminde Babadağ'da 1927'de kurulan Ticaret Odası üstlenmiştir. İlçede, bugün yaşayan bazı büyüklerin de hatırladığı bir Lonca binasının bulunduğu bir gerçektir.

Ticaret Odası, Ahilik Döneminde olduğu gibi sanatkârların üstünde bir denetim mekanizması olarak işlev görüyordu. Bu durum, Babadağ'da yaşayan insanların sosyal örgütlenmeyi ne kadar benimsediklerinin bir ölçüsüdür. Bugünkü TSE ve ISO'nun esası olan kalite ve standardizasyonun temelini teşkil edebilecek bir çalışma Ticaret Odası'nın kuruluşundan sonra uygulamaya konmuştur.

Şöyle ki; Ticaret Odası, Babadağ'da üretilen ürünlerin taşınması gereken özellikleri önceden belirliyordu. İmalatçı, belirlenen kriterlere göre malını üretiyor, satışa çıkarmadan bütün ürünler Ticaret Odası'nda kontrol ediliyordu. En, boy, sıklık, tel adedi, kullandığı iplik numarası, boya kalitesi gibi bütün özellikler gözden geçirilip yetkili memurlar tarafından damgalanıyor, standart dışı olanlar, "battal" damgası vurulup ayrılıyordu. Bugün dünyada kabul gören TSE ve ISO örgütünün ilk uygulaması denebilecek bu çalışma Babadağ'da tekstilin sağlıklı bir biçimde ilerlemesinde çok önemli bir role sahiptir.

Babadağ'da Boykot

Babadağ'ın ekonomik tarihinde çok önemli yer işgal eden olaylardan biri şöyle cereyan ediyor. 1930'lu yıllarda dokumanın girdi maliyetleri, iplik, boya gibi ham maddenin yükselmesi, mamul ürünlerin fiyatına yansıtılmıyor. İmalatçı para kazanamayınca o günün üretici temsilcileri ve kasabanın ileri gelenleri (Ticaret Odası Başkanı, Belediye Başkanı vb.) bir araya gelip çare arıyor. Başlangıçta haftada bir gün bütün tezgahlar kapanıyor, üretim düşüyor ama tesir olmuyor. İkinci bir karar, tezgahların on gün çalışmaması oluyor. Bu karar etki yaratıyor. Ürünlerin tamamı %15 zam alıyor. (On günlük geçiş döneminde kıt kanaat geçinen aileler için fon oluşturuluyor.)

1930'lu yıllardaki adına "boykot" diyebileceğimiz bu uygulama, yüksek bir ekonomi bilincini gerektirdiği için son derece önemli bir olgudur.

Yine 1930'lu yıllarda kurulan kooperatifler devletin tahsis ettiği tekstilin ham maddesi olan pamuk ipliği kimyasallar, dokuma malzemelerini adil olarak dokumacılar parası karşılığı dağıtımına aracılık etmişlerdir.

Babadağ'da Pazarlar

Babadağ'da haftada iki gün pazar kurulur. Salı günü büyük Pazar, Cuma günü küçük Pazar... Salı günü dokumacılar gün doğmadan pazar yerine gelir. Dokudukları ürünlerden numuneleri ellerinde tutarlar. Tüccarlar dükkânlarının önünde bekler. Her tüccarı birer birer dolaşır "çeşit mi?" diye sorar. Sıkı bir pazarlık olur. Anlaşabilirse elindeki numunelerden bir adedini tüccara bırakır.

Dokumacı kendi ürününü pazarladıktan sonra ev ihtiyaçlarını pazardan temin eder. Pazarda dolaşırken küçük yaştan itibaren erkek çocuğunu da yanında gezdirirdi. Pazarda alırken-satarken nasıl konuşulduğunu, pazarlık usullerini çocuk genç yaşta öğrensin diye

Babadağ ticaret kültürünü çocuklara yaşatarak öğretirdi. Tüccarlar satın aldıkları dokumaları aynı gün müşterilerinin siparişlerine göre hazırlayıp çarşamba günü doğudan batıya, Anadolu'nun bütün şehirlerine DDY ile gönderirlerdi. Ayrıca İstanbul, İzmir, Ankara ve Samsun gibi büyük şehirlere de kamyonlarla gönderilirdi.

Müşteri İlişkileri

Tüccarlar, değişik vilayetlerdeki müşterilerini sık sık ziyaret ederlerdi. Edirne'den Van, Erzurum, Kars, İzmir, İstanbul'a kadar bütün şehirler dolaşılırdı. Bu şehirlerden dönen tüccarlar akşamları mahallelerindeki mescitlerde, odalarda hatıralarını, gördüklerini ve yaşadıklarını anlatırlardı. Böylece farklı gelenek ve göreneklerini kasabaya taşırlardı. Böylece Babadağ'da farklı kültürlerden oluşmuş bir anlayış da oluşmuştu. Hatta Babadağ'da şöyle bir deyim vardır: "İstanbul'dan gelen eşek, altı ay makamıyla anılır." Babadağ'da ticaret ve sanayinin gelişmesi tesadüfî olmamıştır. Ortak akıl ve ortak sermayeyi kullanmayı çok erken gerçekleştirmişlerdir. Bu çerçevede 1941 yılında kasabadaki tüccarların %95'i bir araya gelerek kolektif bir şirket kurmuşlar, uzun yıllar devam ettirmişlerdir. Bu şirket Alman Harbinin çıkmasıyla dağılmıştır. 1954 yılında tüccarlar tekrar bir araya gelip dokuma sanayi kolektif şirketini kurmuşlar, çok başarılı olmaları bir tarafa ticareti kayıtlı hale getirip o tarihte kurumsallaşmayı sağlayarak ülkeye örnek olmuşlardır.

Babadağ Pusulası

Babadağlı tüccarlar aldıkları malın karşılığını bir miktar TL ile büyük kısmını ise pusula ile öderler. Örneğin, Babadağlı bir tüccar, "100 YTL parayı 10.08.2007 tarihinde ödeyeceğim" diye yazar ve altına imzasını atar. Bu pusula para yerine her alanda geçer. Hatta 100 YTL'lik pusulayı 80 YTL borcu olan başka bir tüccara verdiğimizde, kalan 20 YTL'yi para olarak alabilirsiniz. Bu pusula para yerine geçtiği gibi tüccarların sermayesini geliştirerek finans kaynağı da olur. Bu pusulanın Babadağ'dan başka bir yerde olmayışı bile buradaki ticarî zekanın bilincinin seviyesi hakkında ipuçları veriyor.

Babadağ'da Elektrik

1935 senesinde İzmir Fuarı'na giden Babadağlı Mehmet İşlak adlı büyüğümüz Rusya Pavyonunda gördüğü dizel motor ve aksesuarlarını satın alır ve Babadağ'a getirir. Kasabanın elektrik ihtiyacını özel teşebbüs olarak uzun yıllar karşılar.

Babadağ'da Zaman

Babadağ'da zamanın tamamı ev içinde üretim için harcandığından, dış yaşam için çok sınırlı bir zaman kalmaktadır. Fakat evlenme, düğün ve cenazeler için de zaman gerekmektedir. Babadağ'da bu işler için pratik bir çözüm bulunmuştur. Pazar günleri genç kızlar ve delikanlıların giyinip kuşanıp yürüdükleri bir semt vardır. Gençler orada birbirlerini görüp talip olurlar. Sonunda evlenme süreci başlar. Cenaze törenlerinde definden sonra herkes iki taraflı sıraya geçer, ortaya yerden cenaze sahipleri geçerek başsağlığı dilenir, "Babadağ usulü"denilen bu yöntemle taziye çok kısa zamanda bitirilir böylece zaman değerlendirilmiş olur.

Babadağ, 2007

Babadağlılar Çarşısı girişindeki kitabeden:
*Besmele çek gir çarşıya, selamı da unutma ha,
Kiloyu eksik çekme ha, metreyi kısa tutma ha,
Halka hizmet eylemektir hakka hizmet eylemek,
İyi belle sen bu sözü, sakın yabana atma ha,
Alış derken veriş derken ölçü tartı satış derken,
Paraya pula tapma ha, insanlığı unutma ha!*
M. İlhan Canbaba

Babadağlılar Çarşısı
(Tasarı: 1973, Yapım: 1976, Mimar:Cengiz Bektaş)

Bir Başarı Öyküsü

Tekstilin Önde Gelen Babadağlı İsimlerinden Babadağ'da Dokuma ve Tekstil

Şerif KUTLUDAĞ

Pamukkale Üniversitesi Öğretim Görevlisi

Kalem saranlar Hacı Şehli
ve Şekip Zeybek (1935)

**"Babadağ tekstilin babasıdır."
7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren**

Denizli, tarih öncesi dönemlerden beri Laodikyalılardan bugüne üretimiyle, kalitesiyle, ihracatıyla, dünyanın kabul ettiği, ülkemizin önde gelen bir tekstil merkezi. Bu merkezin oluşumunda yer alan sanayicilerimizle ve onların yetişmesinde önemli yeri olan ikincil merkezler; Babadağ, Buldan ve Kızılcabölük...

Bu merkezlerimizde oturan vatandaşlarımızın beldeleriyle ilişkili ortak yargıları : "Dünyanın tekstil başkenti neresidir?" sorusuna hiç düşünmeden verdikleri cevapta saklı:

"Babadağ... Buldan... Kızılcabölük!..."

Bu cevaplarda saklı olan sahiplenme duygusu, beldeler adına son derece heyecan ve gurur verici...

Ne var ki, bu yaklaşımlar içinde 9. Cumhurbaşkanımız Kenan Evren'in bir tanımlaması var ki işte o tanımlama yalnızca Babadağ'a ait:

"Babadağ tekstilin babasıdır..."

Biz bu güzel benzetme ve unvanları tebessümle hatırlattıktan sonra bu yazımızda Babadağlıların tekstilde elde ettikleri başarı öyküsünü Babadağ'ın tekstildeki sembol olmuş isimleriyle konuşmaya karar verdik.

Cafer Sadık Abaloğlu (CSA) Vakfı'nın Çamlık girişindeki binasında CSA adına Yönetim Kurulu Başkanı Ali Abaloğlu'nun ev sahipliğinde Babadağ'ın yetiştirdiği Denizli'nin önde gelen tekstilcileri, Atilla Özdemir, Besalet Küçüker ve Ali İhsan Kasapoğlu ile "Geçmişten Bugüne DENİZLİ Yerel Tarih ve Kültür Dergisi" adına bir araya geldik. Siz değerli okurlarımız için ve tarihe not düşmek adına Babadağ tekstilini ele alan oldukça keyifli bir sohbet yaptık...

"Geçmişten Günümüze DENİZLİ Yerel Kültür ve Tarih Dergisi" adına: Süleyman İnan, Metin Türkteş, Şerif Kutludağ.

DERGİ: Öncelikle Babadağ'a yerleşim konusunda ve Babadağ insanının yapısı hakkında bilgi verir misiniz?

Atilla ÖZDEMİR: (1963-1973 arasında Babadağ Belediye Başkanı) Bizim atalarımız Babadağ yöresine 1071 Malazgirt Zaferi'nin ardından gelip yerleşmişlerdir. Babadağ yöresine yerleşmelerinin sebebi ise hem hayvancılıkla geçinmeleri, hem de aşağıda ovadaki antik şehirlerde Bizanslılar yaşadıkları için güvenlik nedeniyle de dağlık ve ovaya hâkim olan bu yöreye yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Bizim atalarımız Oğuzlardır. Önce Evran denilen yere ev kuruyorlar. Aynı dönemlerde bizim akrabalarımız olan Oğuzların bir kolu da Safranbolu'ya yerleşmişler. Safranbolu'da da dokumacılık var. Cengiz Bektaş'ın da tespit ettiği gibi, Babadağ ile Safranbolu evleri arasında büyük bir benzerlik varmış.

Ali İhsan KASAPOĞLU: Safranbolu'da da çoban kılı dokumaları var, tekstil fabrikaları öncesinde Babadağ'da da ev içi dokumaları dokunuyor. Sedir örtüleri, çarşaf, çuval dokunuyor... Dikiş ipliği, saçak vb. dokumaları Kars'tan Edirne'ye kadar sattık. Atalarımız Babadağ'da soğan dikecek yer olmadığı için dokumaya önem vermişlerdir.

DERGİ: Tekstil işine ne zaman ve nasıl, kaç yaşında başladınız? Tekstil işi başladığında Babadağ'da tekstille ilgili ortam neydi, nasıldı?

Besalet KÜÇÜKER: Babadağ'da Ticaret Odası 1928'de kuruluyor. Standartlar belirliyor. Şimdi TSE'nin yaptığını o dönemde Babadağ'da Ticaret Odası yapıyor.

Herkes dokuduğu malı Salı günü satıyor. Hafta arasında Ticaret Odası kalite kontrolü yapıyor. Santimetrede 40 tel var mı? Eni 1.40, boyu 2.40 m var mı? Bakıyor. Ölçüler tutuyorsa damga vuruyor. Yani malın standartlara uygunluğu tescillenmiş oluyor. Bu, Babadağ halkının kendi ortaya koyduğu bir usul.

Atilla ÖZDEMİR: Mal istenen ölçüleri tutmuyorsa, dokuma zayıfsa o mala "battal mal" deniliyor ve Ticaret Odası'nın kalite damgasıyla damgalanmıyor. "Battal" damgası yiyen mal cezalı duruma düşüyor. Bu malın satışı yasaklanıyor. Alan da, satan da ceza alıyor. Ticaret Odası kontrol etmeden hiç kimse mal satamıyor. Battal malı hiç kimse ticari hayata çıkaramıyor. Bu battal malları köylüler ya da Yörükler yağla, yumurtayla değişiyorlar. Ev içi ihtiyaçlar için kullanıyorlar. Kesinlikle parayla satış söz konusu olmuyor. 1950'ye kadar bu uygulama devam ediyor.

Ali İhsan KASAPOĞLU

Atilla ÖZDEMİR

Besalet KÜÇÜKER

Kalite kontrol ederek damga vuran heyet üyeleri:

Ticaret odası:

Baştabibi Mustafa SEZEN

Mehmur ZEYBEK

Salih TOKATLIOĞLU

Abdizade HACI OSMAN EFENDİ

Halil İbrahim IŞLAK

Hastazade Cemal Sağlık

Hacı Arapzade Halil SAVAŞ

Mutçalızade Emin Efendi (BASİAD, sayı 2)

1950'de haksız rekabet başladı. 40 tel 38'e düşürüldü. Boydan enden düşüşler başladı. Bundan dolayı da fiyat farklılıkları ortaya çıktı. Haksız kazanç, rekabet, ticari hayatta tutarsızlık ve bozulma getirdi. Bu durum 4 yıl devam etti.

1954'te herkes düşündü. "Babadağ'da meslek elden gidiyor." dendi. Birleşmeye karar verildi. 50 firma ortaya çıktı. 49'u birleşti şirket kaporasını verdi. Panayırca katılmadı. Şirket sayısı 48'de kaldı. İş Bankası müdürü katılmayan şirkete "Size yakışmaz parasını verin." dedi.

848.000 lira taahhüt edildi. (Bir bobin 23-27 lira, bir kg iplik 5 lira.) 1954'de Dokuma Sanayi Kollektif Şirketi kuruldu. Karacasu, Buldan, Kızılcabölük ve Tavas'ta şubeler açıldı. Babadağ 4 yılda kaybettiği kaliteyi tekrar geri aldı.

1956'da ferdi, 1958'de çoklu ayrılmalar başladı. Ayrılanların yerine yenileri geldi.

Babadağ'da birliktelik çok kolay oluyor ancak uzun sürmüyordu.

10 yaşındayken 1948'de Denizli'ye geldik. Denizli'de 5 Babadağlı vardı.

Babadağ'ın ticari hayatında yalnızca Babadağ'a ait olan "Babadağ çeki" vardı: Babadağ çeki için koçanlı özel bir defter hazırlardık. Hazırladığımız fişin koçanı bizde kalır, ekini mühürler verirdik. Ya da elle yazardık. O eki kim getirirse parayı ona verirdik. Bu tamamen güvenle ilgili bir alışveriş biçimiydi.

DERGİ: Bu kadar yoğun çalışma içerisinde Babadağ'da sosyal hayat nasıl yaşanıyor, insanlar nasıl eğleniyordu? Eğlenceniz var mıydı?

Ali İhsan KASAPOĞLU: Bir hafta boyunca altı buçuk gün gece gündüz çalışan insanlar, Pazar öğleden sonra çalışmaz, tatil yapardı. Kadınlar Pazar öğleye kadar ev temizliği yaparlardı, öğleden sonra gelinler anne evine giderler. Kızlar, oğlanlar caddelere çıkarlar, gezinti yaparlardı. Buna "piyasa" denilirdi. Bir başka deyimle de "kız pazarı" denilirdi. Hafta boyunca birbirini hiç görmeyen gençler bu vesileyle birbirini görmüş olurdu. Gençler karşından birbirini görür, bakışlırlar, kendine göre beğendiği birisi olursa evde aile arasında konuşulur, büyüklerin devreye girmesiyle de evlilik yolunda yolculuk başlamış olurdu. Ancak bu gezintiler sırasında kimse kimseye laf atmazdı. Nişanlılar birbirini görürdü. Bizden önceki nesiller eşini evlendiği akşam görmüş, bizler yine önceden gördük.

Pazar gezileri tamamlanınca erkekler pazar akşamı, bir arkadaşlarının evinde toplanır, sıra gecesi benzeri sohbetler ederlerdi. Herkes kendi yaş grubu ile eğlenirdi. Bu buluşulacak ev kura ile önceden belirlenirdi. Buluşmalarda en ağır yemekler yenilirdi. Çünkü bir hafta boyunca en ağır şartlarda çalışılırdı.

Örneğin "Yüzük terlikte" oyunu oynanırdı. Ortaya on terlik konur, takke ve elde bir bilye olur. Bu bilye terliklerden birisinin içine saklanırdı. Herkes elini terliğe sokar çıkarır, bilyeyi bulmaya çalışırdı. İki grubun lideri elde sopayla beklerdi. Grup lideri elinde yüzük var diyerek tahmin ettiği kişinin eline sopayla vururdu, onun elinde yüzük çıkarsa yüzük olduğunu tahmin eden grup lideri puanı kapardı.

Atilla ÖZDEMİR: Kasapoğlu kızardığı için yüzüğü sakladığı ya da bulduğu hemen belli olurdu. Böylece güle oynaya hep beraber eğlenilirdik.

Ali İhsan KASAPOĞLU: Pazar gecesi saat on ikiden sonra siparişler alınır. Milli kasa kamyonlar var. Arkası açık. Muşamba örtülü. Yazın toz, kışın

Asaflar Mağazası önünde balya hazırlayanlar.

çamur... Herkesten önce gider kamyon kasasına mendilini bağlarsın. Yani kamyon kasasındaki yerini mendille işaret ederek bir anlamda belirlemiş olursun.

Babadağ'da iki kamyon vardı. Şoförler çok önemli insanlardı. Onlarla iyi geçinmek gerekiyordu. Şoför kızarsa "Yer, yok!.." derdi. Böyle bir durumda Denizli'ye gidemezdin. 1940-1950 arasında bu böyle devam etti gitti.

Denizli'ye gelindiğinde gece saat ikide herkesin malı önünde olurdu. Pazar kurulurdu. Cillovların arkası, Ulu Camii arkası ve şimdiki Ceşenler Bowling'in üstü Pazar kurulan yerlerdi.

Pazara gelindiğinde pazarda ne kadar mal var bakılır. Hem imalatçılık, hem tüccarlık, hem alım satım yapılır. Pazarda 200 adet tek kişilik çarşaf var, alıcı az ise fiyat düşer. 100 mal alacaksan önce 10 mal alırsın, sonra döner gelir bir daha alırsın. Mali ucuza getirirsin. Pazara mal az gelmişse bu sefer herkesten önce almaya çalışırsın. Sabahın sekizinde dokuzunda alışveriş biter. Bankalar açılınca bankalara gidilir. Postanede herkesin posta kutusu vardı. Poliçeler çekilir paraları alınır. Babadağ'dan gelirken verilen siparişler pazardan alınır. Denizli'ye gelince herkesin siparişi olurdu. Siparişler alınır. Alışveriş tamamlanınca tekrar kamyonla Babadağ'a dönülür. Salı sabah pazara girilir, alım satım yapılır. Çarşamba Perşembe Buldan Pazarına gidilir. Buldan'dan haftada 1 kamyon mal çıkardı. Birer hafta arayla Cumartesi pazar Adana'ya gidilir. Pazar eve gelinir, ancak bir gün kalırdı.

Atilla ÖZDEMİR: Babadağ'da 1200 hanede çalışan 1800 tezgahın malı satılıyor. Herkes mal üstüne etiket yapıştırır. Onun malı kaliteli demektir. Etiket marka yerine geçer. Etiketli malın müşterisi çok olur. Müşterisi çok olunca da rekabet çok olurdu. Tüccarlar mal dokutmaya başlayınca Babadağ kâr etmeye başladı.

1944'de isim var. 2400 çarşaf 14-14,5 liradan malın hepsini konseye veriyoruz. Hak ettiğini alabilmen için tezgahlarla iyi geçinmeniz gerekiyor. Bütün bu süreci yaşarken birleşmenin gerekli olduğu sonucuna varıyoruz. 1950 yıllarında enflasyon yoktu.

Ali İhsan KASAPOĞLU: Mektuplar at ile götürülürdü. "Aman ha, mektuplar çay postasına gitmesin!.." denilirdi. Yani atlı postacının gönlünü almazsanız mektuplarınızı çaya atar geçerdi. Ne olduğunu bilemezsiniz.

Atilla ÖZTÜRK: O yıllarda elektrik yoktu. Gaz lambası kullanılırdı. Tezgahta 5 numara lamba yakılırdı. 7 numara misafire yakılırdı. Babadağ'a 1932 lerde elektrik geldi. Elektriği Babadağ'a Denizli'nin ağası adı verilen Necip MUTÇALI getirdi.

Besalet KÜÇÜKER: Babam 94 yaşında. Onun babası da Çanakkale'de kalmış. Babamın okuması yazması yok. İstanbul'a gidiyor. Fransızlar 1946-47'de Denizli'ye geliyor. Ninem para veriyor ekmek al gel diye. Babam yok. İstanbul'a gidiyor. İstanbul'da

tezgah ve su motoru alıyor. İstanbul, Afyon, Uşak, Denizli, Sarayköy'den 4 araç değiştirerek -aktarmalı-Babadağ' a geliyor. Tezgah 15 gün çalıştı. "Kendi çalışan tezgâh var!.." diye Babadağ halkı evimizin penceresine gelip bakıp bakıp gidiyorlardı.

Denizli'ye "cereyan" gelecek diye babam Denizli'den arsa alıyor. Ancak elektrik bir kaç yerde var. Çok az. 14 el tezgahımız var. 1952'de Sümerbank kuruldu.

Gökpınar santrali yapılırken "Antalya'ya kadar bölgeye elektrik verilecek." dendi. Ne var ki santral bitti, çalıştı. Cereyan Denizli'ye bile yetmedi. Bozdoğan Kemer Barajı bitti. Denizli'ye elektrik geldi. 1954'te orta okulu bitirdim. İstanbul'a gittim. Üreticiye %34 vergi var. İzmir'den tezgah aldık. Denizli'ye geldik. Eve bir beygir elektrik veriliyor. Fazla olursa % 34 üretim vergisi alınıyor. "Akşamları tezgah çalışmasın!.." derlerdi. Bisikletli bekçiler denetim yapardı. Çalışan olur da yakalarlarsa ceza keserlerdi. 1958'de vergi kalktı.

Atilla ÖZDEMİR : Babadağ'da dokumayı geliştirebilmek için yeri geldi Antep'ten ıskartaya çıkarılan tezgahları getirdik.

Ali İhsan KASAPOĞLU: Motorlu tezgahlar ilk geldiğinde Babadağ halkı: "El tezgahıyla üretimi zor satıyoruz, motorlu tezgah geldiğinde üretilen malı nereye satacağız!.." diyerek karşı da çıktı. Ağaç aksamı motor tezgahlarıyla üretim yapıldı.

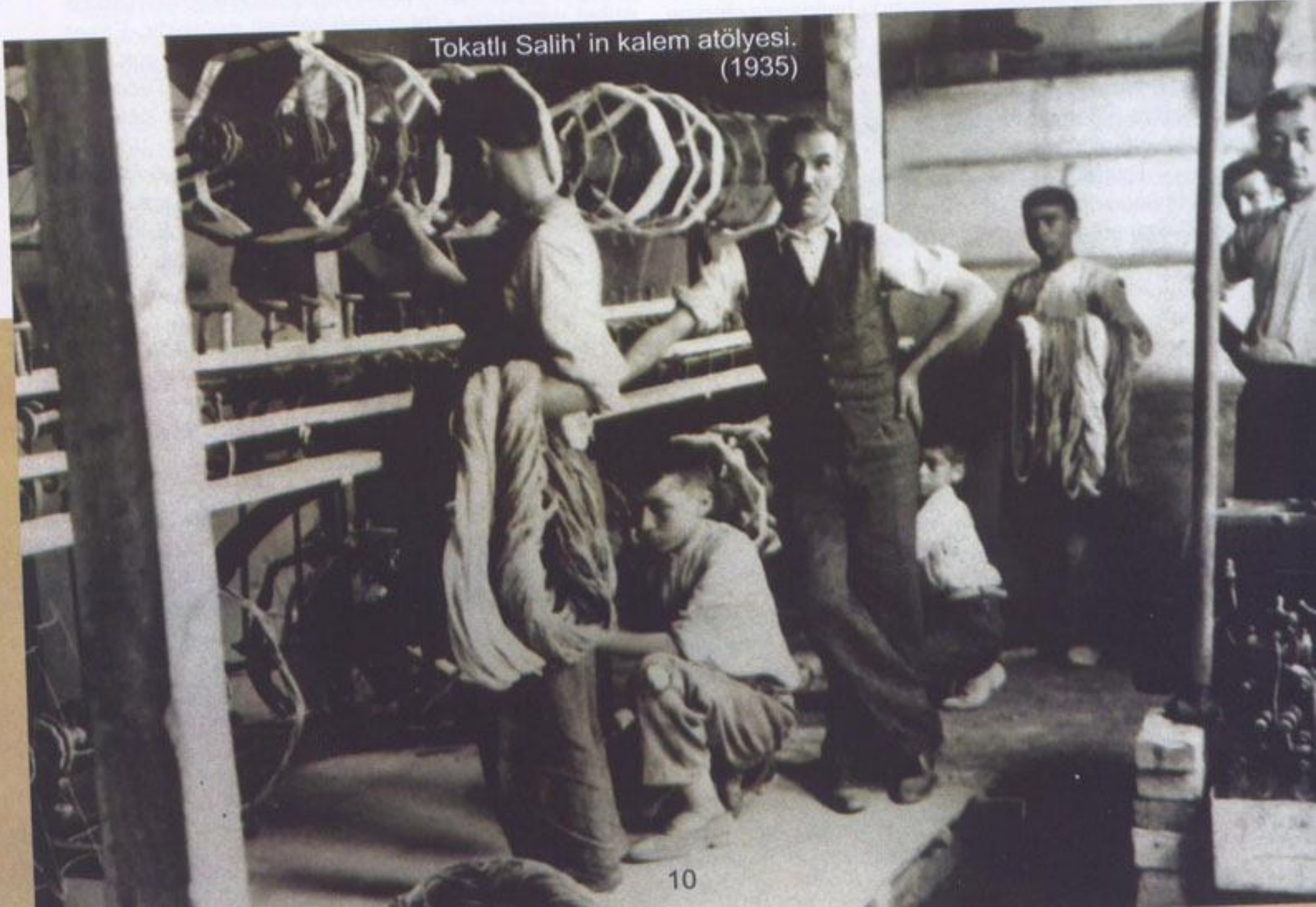
Besalet KÜÇÜKER'in mendil krallığı: 1954-1957' de gömleklik dokuyoruz. O yıllarda bu bez Konya Ereğli fabrikalarında dokunuyordu. Bizi gömlek işine kışkırtan Hamdi Soylu oldu. Gömleklik mal dokumaya başladık. Tüccara mal yetiştiremiyoruz. 30'ar metrelik gömlek toplarını 15'er metreye indirdik. Satılmadığı zamanlarda da topları 30 metreye, 40 metreye çıkardık.

Her zaman kazanmak için ürün çeşitliliği yaratmak lazım. İşte bu sebeple neler dokuruz arayışı başladı. Buldan'ın mendili var. Bunu biz de dokuruz diyerek Babadağ'da mendil dokuttum. Biz bunu satıyoruz. Mehmet Dinçer İstanbul'da pazarlıyor.

Yahudi bir tüccar numûne mendil verip "Bunu dokur musun?" diyor. Haftada 1-2-3 çuval iplik alabiliyorum. 15 numara Milli Mensucat'ta 30 numara iplik var. İki sene mal dokuttuk. Terbiyesi İstanbul'da yapılıyor. İstanbul'dan mendil örneği getirttim. 18 lira. Dokuttum. Denizli'de 14 liradan sattık, kazanıyoruz. Kızılcabölük'te 200 tezgahta fason dokuttum. Bunun üzerine arkadaşlar arasında bana "Mendil Kralı" dendi.

DERGİ: Bir dönem sizi tekstil makineleri fuarına almadıkları yazıldı çizildi. Bu konuyu açıklar mısınız?

Besalet KÜÇÜKER: Yeni makine almak için para yoktu. Aldığımız makinelere hep ek yaptık. Parça bulamadığımız için kendimiz yaptık. Ben arkadaşlara tarif ediyordum, onlar da benim istediğim parçayı

Tokatlı Salih' in kalem atölyesi.
(1935)

Babadağ'da geleneksel yapıli evler

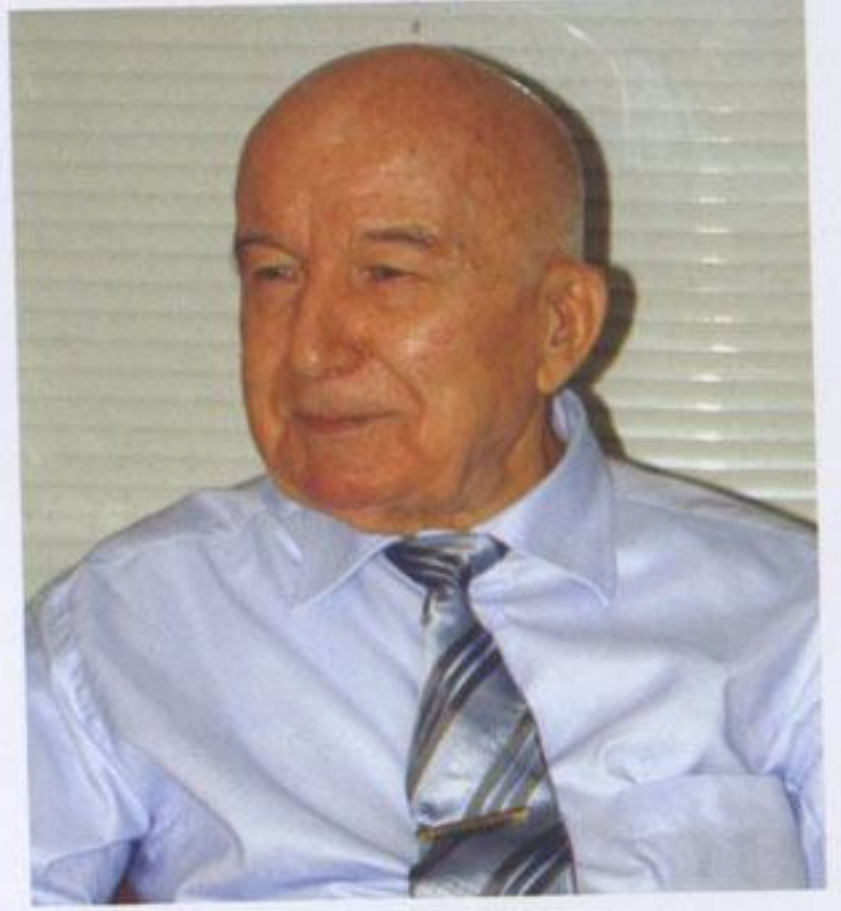
Mamirhan

yapıyorlardı. Böylece aldığımız makineyi çok amaçlı da kullanabiliyorduk. Tabii bu durum duyuluyordu. Bu nedenle İtalyanlar bağlantısını yaptığımız makineyi bize vermediler.

DERGİ: Tekstildeki atılımla ilgili neler anlatmak istersiniz?

Ali İhsan KASAPOĞLU: 1979 da hacca gittim. Ürdün'e Arabistan' a mal sattım. İhracatı bilmiyoruz. Osmanlı Bankası aracılığıyla iki tır mal gönderdim. İki tır Ürdün'e, bir tır Arabistan'a... 1980'in ocak ayında Arabistan'a gittim. 15 gün içinde parayı Türkiye'ye getirmemiz gerekiyor. Adamlardan para alamadım. Türkiye'den giderken ayakkabımın pençe arasına dolar yerleştirdik. Kendi paramızı tekrar sanki tüccardan paramızı almışım gibi Türkiye'ye kaçak getirdim. "Türk Parasını Koruma Kanunu" vardı. İstenen sürede getiremeseydik hapis cezası vardı. Özal bu kanunu kaldırdı da rahatladık, ticaret başladı.

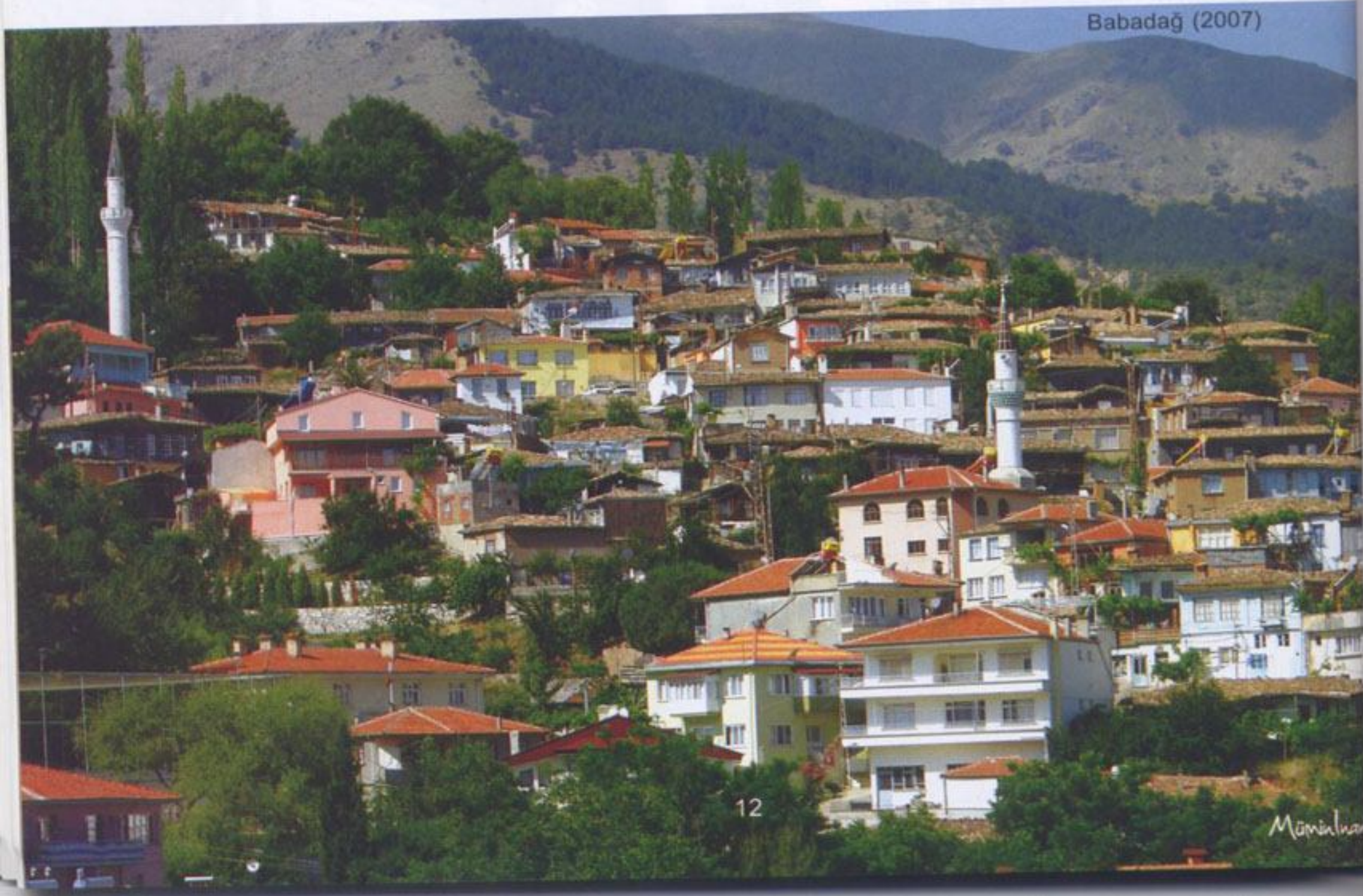
Atilla ÖZDEMİR: Önce Avrupalı dört yıllık makineleri atıyordu. Biz de satın alıyorduk. Sonra biz de elimizdeki dört yılı dolduran makineleri sattık. Yerine yeni makineler aldık. Artık Denizli de dokumacı olmuştu. Dünya bu işi nasıl yapıyorsa biz de öyle yapıyorduk.

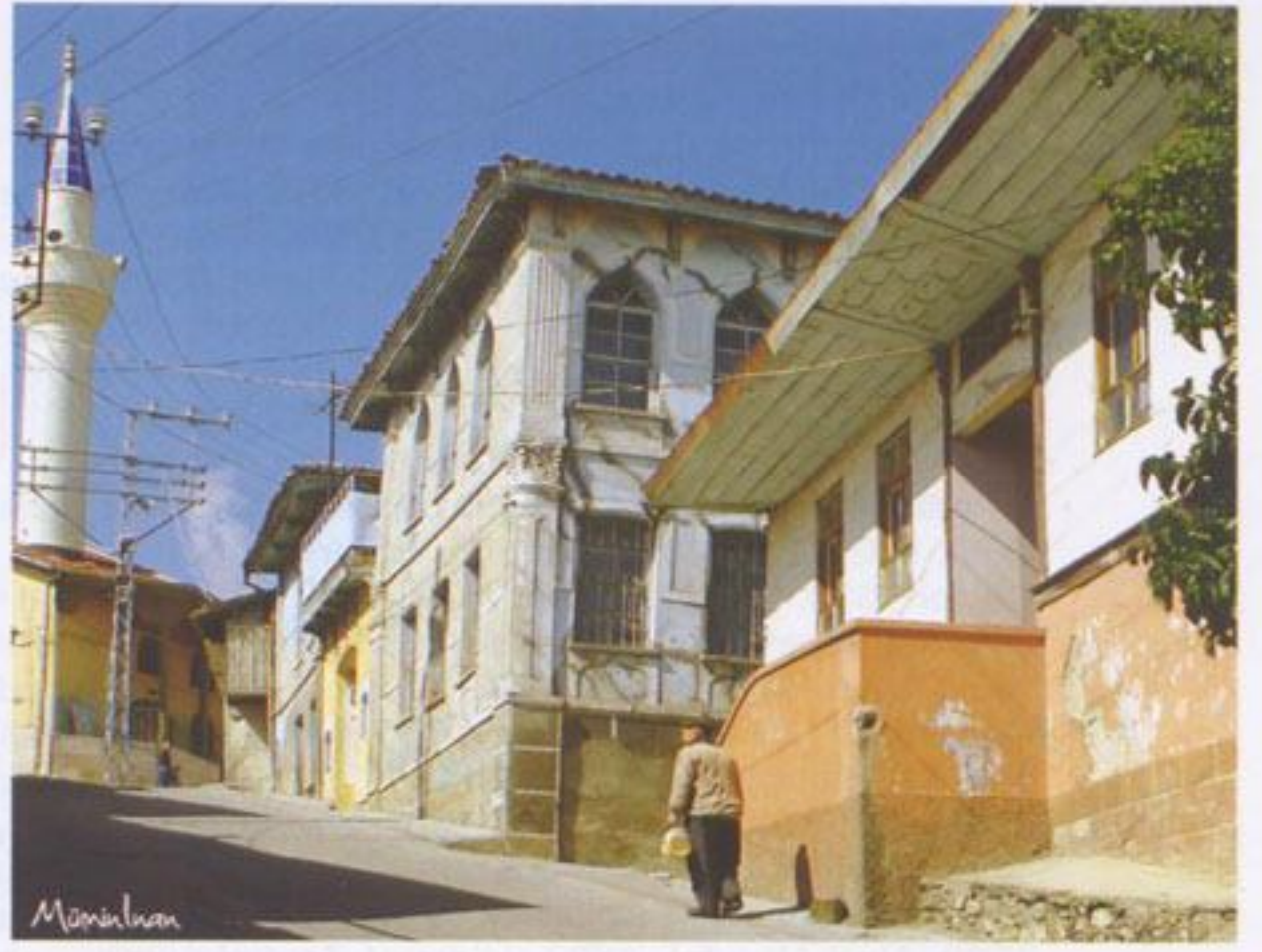

Nafiz DİRLİK

Farklı bir günde farklı bir şahsiyeti olan ve "Babadağ'ın bilir kişisi" diye nitelendirilen 81 yaşındaki Nafiz DİRLİK ile Bayramyeri'nde Çiçek Pasajı'ndaki iş yerinin bürosunda hoş bir sohbet yapıyoruz. 81 yaşına rağmen günlük traşı, gömleği ve kravatından başarının temelindeki hayat disiplini ve prensiplerini hissederek başlıyoruz sohbe.

Babadağ (2007)

DERGİ: Çocukluğunuzdan ve çocukluk yıllarının Babadağ'ından söz eder misiniz?

Nafiz Levent DİRLİK: 1926 da doğdum. 1933 de Kadıköy İlkokuluna girdim. 1938 de Babadağ İlkokulunu bitirdim. Gazi İlkokulunda günümüzdeki Gençliğe Hitabe yazısı asılıyordu. Ancak "Gazi Diyor ki" başlığı yazılı idi. 1950'de ticarete başladım 1955'te Denizli'ye geldim.

1933 de cumhuriyet bayramı için bayram mahaline gidiyoruz. Ben 7 yaşında ilkokul 1. sınıftayım bana verdikleri pankartta "On para bile harcanırken kimin cebine gireceğini düşünün." Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK yazılıydı. Başka bir pankartta "Denk bütçe, düzgün ödeme.", "İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitleyiz." Gazi Mustafa Kemal. Bu pankartlarda yazılan sözleri kendime şiar edindim. Bunları düşündüm. Bunları düşünerek hareket ettim. Bu presipler beni bugünlere getirdi. 1938'e kadar 4 ayrı yerde okuyup mezun oluyorduk. Okul yoktu. Camilerde ders yapıyorduk. 1938'de Babadağ'da ilk defa okul binası açıldı.

DERGİ: Dokumacılığa nasıl başladınız?

Nafiz Levent DİRLİK: Dedelerden atalardan dokumacıyız. İlkokulu bitirdik. Dokuma tezgahına girdik. Dört yıl çalıştım. 1942'de 16 yaşındaydım. Babadağ'da Dokumacılar Kooperatifi vardı. İplikleri bu kooperatif dağıtırdı. 16 yaşında kooperatife memur olarak girdim. İplikler kooperatifte dağıtılıyor, malları kooperatif toplayıp satıyordu. 4 yıl içinde Babadağ insanının kooperatif sıra numarasını ve tezgah numaralarını öğrendim. Hâlâ daha bu numaralar aklımdadır.

İşte 81 yaşındaki Nafiz DİRLİK'in 65 yıl sonra hiçbir kayda bakmadan hafızasında koruduğu ve ardı ardına söyleyiverdiği sıra numaralarıyla kooperatif üyeleri:

KOOPERATİF KURUCULARI:

1. İbrahim Başaran
2. Osman Akkaş
3. Yekta Memmi
4. Mehmet Öncan
5. Mehmet Yıldır
6. Mustafa Ali Baldar ,

ÜYELER:

10. Ahmet Seyhan, 11. Osman Pazarcı, 15. Ali Güneş, 19. Mustafa Süt, 20. Osman Üşümez, 21. Kadir Şenöz (çok mühim), 22. İsmail Kaçamaz (bu numaralar şimdikilerin dedeleri), 32. İsmail Seçer, 34. İsmail Kumaş, 35. Halil İbrahim Boyar, 37. Nuri Gökkaya, 38. Osman Akgündüz, 39. Durmuş Eyüp, 40. Arif Zorlu(Nazif Zorlu'nun dedesi), (1940 da ortaklar), 41. Ahmet Karabacak, 42. Hacı Osman Kurban, 43. Mehmet Parlak, 44. Mehmet Şafak, 45. Esat Pazar, 46. Arif Atıcı, 47. Mehmet Dereli, 48. Habibe Memmi, 49. Halil İbrahim Ülker, 50. Abdullah Sagacı, 51. Mehmet Kabalı, 52. Ali Çakır, 58. Mehmet Gümüştas, 65. Şükrü İşcan, 74. Mustafa Yavaş, 76. Mehmet Özhan, 77. Salih Bahşi, 78. Mehmet Bardak, 79. Ahmet Kolçak, 80. Mustafa Gören, 83. Ali Karslı, 86. Durmuş Gündüz, 87. Halil İbrahim Serbest, 88. Mustafa Güme, 89. Mustafa Katrancı (Zafer Katrancının babası), 90. Şerif Ali Özkapı, 95. Mustafa Bayındır, 99. Mehmet Önen, 101. Mustafa Başkaya, 104. Mustafa Özçetin, 105. Ali Köprü, 106. Halil İbrahim Donanma, 108. Halil İbrahim Dokumacı, 110. Abdullah Erdoğan (Kanarya şirketinin dedeleri), 120. Ali Özduvan, 124. Ali İnan,

150. Salih Hızlar, 202. İsmail Uluçınar, 220. Salih Ekenler, 224. Mehmet Kirazoğlu, 226. Tahir Özdemir, 250. Ali Canbolat, 254. Salih Özdemir (Atilla Özdemir'in babası), 255. Osman Özdemir, 259. İsmail çalışkan, 260. Mehmet Bayrak, 261. Osman Özçakır, 262. Osman Kuru, 263. İbrahim Kızıltepe, 265. Mehmet İşkol, 299. Osman Başterzi, 300. Mustafa Tunçyürek, 310. Salih Afyon, 340. Mustafa Kaynak (Kaynak Tekstil'in sahibi Mustafa Kaynak'ın dedesi), 358. Osman Ünlü, 500. Mustafa Sezen, 501. Arif Aytar, 510. Ali Ceylan, 520. Mehmet Çakır, 606. Osman Demirel, 640. Arif Sepet, 652. Mehmet Er, 697. Avni Kayacık, 698. Osman Dirlik (babam), 699. Şari Koç, 710. Ahmet Çubukçu, 711. Mehmet Şimşek, 715. Ali Başer, 817. Mehmet Erdoğan, 829. Osman Durmaz, 837. İhsan Taner, 905. Şari Buran, 957. Şükrü Uçan, 1000. Muharrem Kiraz, 1036. Ahmet Bayrak, 1040. Şerife Uğraş, 1056. Cemile Çalışkan, 1200. Hasan Arpacı, 1500. Nuri Altındal, 1637. Hidayet Zeybekdemir.

1941-1946 arası 4 yıl içinde "çarşı adamı oldum. Aldım, sattım. Gözüm ticarete. Ancak param yok. İki sene el tezgahında dokumacılık yaptım. İki sene içinde yemedim, içmedim, gezmedim, arttırdım. 3.000 lira para biriktirdim.

1950 de birinci sınıf gelir vergisi mükellefi olarak işe başladım.

1950-1955 arasında Babadağ'da beş sene tekstil ticareti yaptım. 1955'te Denizli'ye taşındım. Tekstil ticaretini Denizli'de sürdürdüm.

1950'den 1990'a kadar 40 sene Denizli'de gelir vergisinde sürekli ilk onun içinde yer aldım. 2005'te fabrikalarımızın başında damadım Derya Baltalı gelir vergisi ikincisi oldu. 1990'a kadar çalıştım. 1990'da sanayiye kaydım. Sanayide bir fabrikayı 2-3-4-5 yaptım. Hürsan 1-2 konfeksiyon, iplik, Deniz 1-2-3 boya ve iplik fabrikaları. Vergide, istihdamda ve ihracatta da Denizli'de ilk onda olduk. 2002'de kendimi emekliye ayırdım. Bağkur'dan 10. basamaktan 440 YTL emekli maaşım var. 310 YTL de ölen eşimin maaşını alıyorum.

Hayatla ilgili prensibim milletvekili ol deseler olmam. Niçin?

1. Milletin parasını yemem.
2. Alnımın teri, bileğimin ekmeğini yerim.
3. Milletvekili olunca sırtıma zırh giymem lazım. Bu zırh bana ağır gelir.

DERGİ: Babadağlıların tekstilde başarılı oluşunun sırrı nedir? Size göre bu işin püf noktaları nedir?

Nafiz Levent DİRLİK:

1. Atalarımızın ezelden dokumacı olması.
2. Babadağ'dan Denizli ye taşınmaları. Sanayileşmenin Denizli'de gerçekleştirilmiş olması.

3. Avrupa ve dünya tekstiline yön verenlerin tekstil yatırımları için Türkiye'yi tercih etmesi.
4. Babadağlıların bu tercihi iyi okuması ve iyi değerlendirmesi
5. Yatırım yapmaları.
6. İhracat yapmaları.

Dirlik soyadımız nereden gelmiş nasıl alınmış dersiniz?

Dedem Mehmet onbaşı, Babam Osman, Amcam İsmail, İki eniştem bir araya geliyorlar "Soy adı olarak ne alalım?" diyorlar, düşünüyorlar. "Biz aile olarak çok samimiyiz, Babadağ'da bizim gibi birbirine bağlı kimse yok." diyorlar. "En iyi geçinen yiyen içen kişileriz. Düzenli ailenin karşılığı dirliktir. Soyadımız dirlik olsun." diyorlar. "Şimdi de bizden başka dirlikli insan yok." derken çok hoş bir de kahkaha atıyor Nafiz Levent Dirlik.

1955'te Denizli'ye geldiğimde ev kirası 110 liraydı. 17 sene kirada yaşadım. 17 sene sonra evim oldu. Babadağ'da 1955'den 2002' ye kadar iş yerim kiraydı. Dükkanım kira. Şimdi bir oğlum iki kızım var. Üç evladım da üniversite mezunu. Kızımın birisi mimar, birisi eczacı, diğeri başhekim. Altı torun sahibiyim...

DERGİ: Son olarak hayat dersi olarak paylaşmak ve söylemek istedikleriniz var mı?

Nafiz Levent DİRLİK.

Hayatımda hiç veresiye alışveriş yapmadım.

Babadağ çeki (pusula) hiç kullanmadım.

Banka kredi kartı kullanmadım, kullanmam

da.

Çalışmak hesap kitap bilmek lazım. 4 sene kooperatif muhasebesini öğrendim.

Haftalık muhasebe yapardım. Haftalık masrafım hiçbir zaman kazancımın onda birini geçmedi.

Beş kuruş kazanıp dört, beş kuruş harcanarak bunlar yapılmaz. Çalışmak ve arttırmak gerekir.

DERGİ:

İşte yaşamanın, başarmanın sırrı...

İşte tanıkları ve yaşayanlarıyla...

Bir başarı öyküsü...

İşte BABADAĞ, İşte BABADAĞLI...

Babadağ'da Dokumacılığın Gelişimi

Recep ZEYBEK
Tarih Uzmanı

Babadağ dokumacılığının yapılışı ve gelişimi hep merak edilmiştir. Babadağ'ın dağlık bir yerde bulunması ve bu nedenle tarım arazilerinin olmaması nedeniyle Babadağlılar geçim kaynağı olarak dokumacılığı seçmişlerdir. Dokuduğu el ürünleriyle ününü tüm Türkiye'ye duyuran Babadağ, marka olmuştur. Hatta yurdun diğer şehirlerinden Babadağlı tüccarlara şöyle sipariş verilirdi: "Filanca dokumacının dokuduğu maldan şu kadar istiyorum". Evet yanlış duymadınız, Türkiye'nin en ücra köşesindeki bir müşteri Babadağ'daki hangi dokumacının hangi kalitede mal ürettiğini biliyor ve ona göre sipariş veriyordu.

Babadağ'da ev tipi dokumacılık hâlâ devam ediyor.

Babadağ'da el dokumacılığının nasıl yapıldığı, ipliğin hangi aşamalardan geçerek dokumaya hazırlandığı pek çok insan tarafından bilinmez. Biz bu yazıda bir bakıma ipliğin bundan kırk yıl önce dokumaya nasıl hazırlandığını anlatacağız. Ve bizzat bu yazıyı yazmak için bu işle uğraşmış insanlarla görüştük. Babadağ'ın eski dokumacılarından Mehmet Zeybek el dokumacılığının nasıl yapıldığını şöyle anlatır: "Çarşıdan 1 paket iplik alırdık, bir paketin içinde 4,5 kg'lık çile şeklinde ipliklerden 20 çile vardı, yani bir pakette toplam 90 kg iplik. İplikler suyun içinde çiğnenir eğer sıcak su olursa daha iyi olur. İplik çiğnendikten sonra Babadağlılar'ın çom dedikleri bir ağaç parçasıyla üzerinde su kalmayınca kadar sıkılır. Ardından gasserlenme aşaması gelir. Bir paket ipliğe 500 gr hesaplanarak topraktan yapılmış tağarların içine 5 kg klor karşı 10-15 litre su hesaplanır, ve iplik bu gasserli suya batırılır. Klorun ipliğin her tarafına işlemesi lazımdır. İpliği klorlamaktan maksat beyazlatmaktır. İplik bu gasserli suda 10 saat kadar bekletilir. İplik havuzda bekletildikten sonra temiz suyla tekrar yıkanır. Çünkü ipliğin üzerinde klor kalmaması lazımdır artık. Tekrar güzelce yıkanan iplik çom ağacıyla sıkılır.

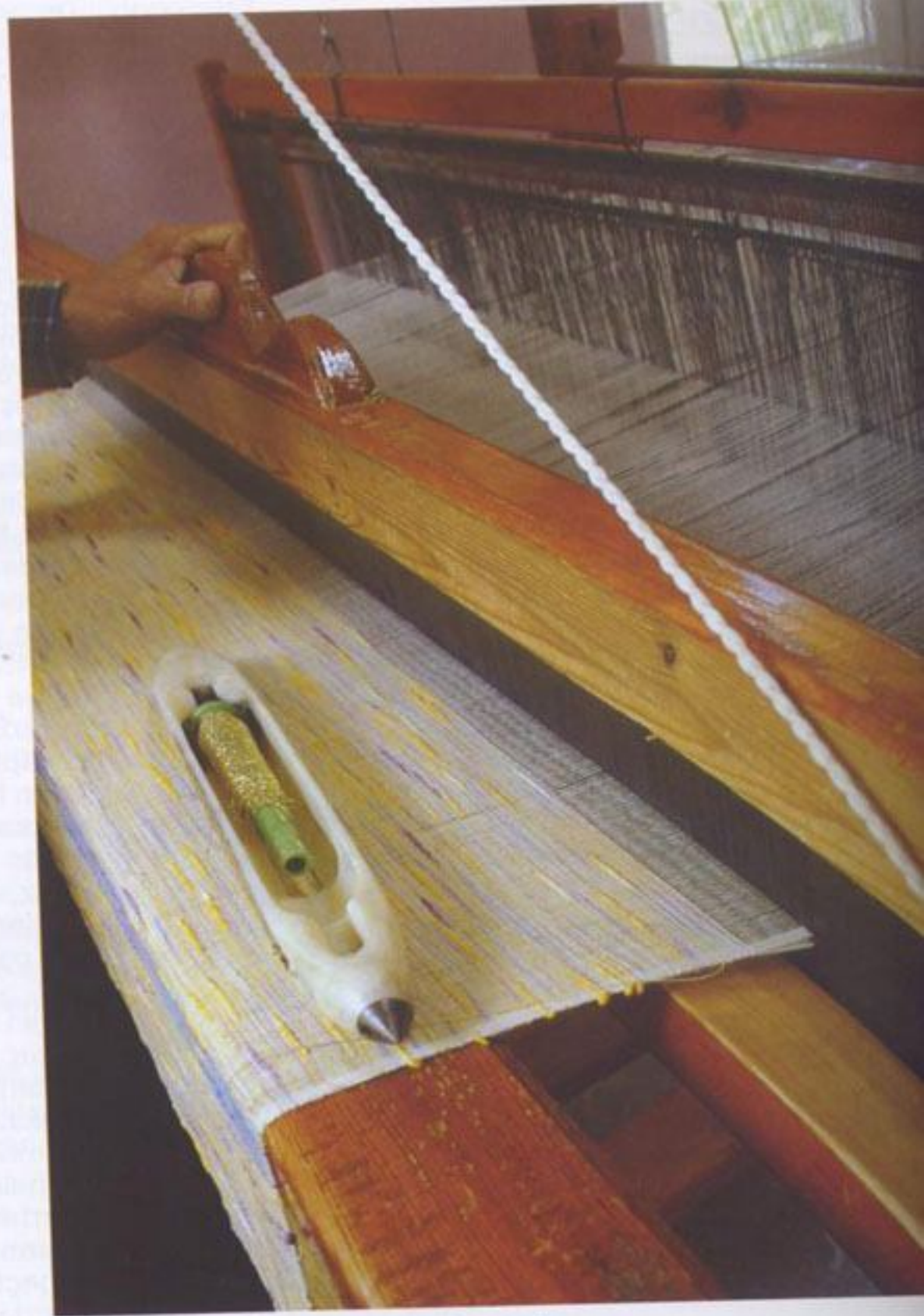
İpliğin haşılınmasını ise şu şekilde anlatır: "İpliğin haşılınması gerekir, nişasta (kola) ile bulama yapılır ve ocakta pişirilir, kola unu pişirilerek haşıl denilen hale gelir. Pişen haşılın da bir kıvamda olması gerekir. Ahmet Süt Bey, haşılın istenen kıvama ulaşmış olduğunu anlamak için odun yaktıklarını ve odun köz hale gelince bir maşa ile köz odunu haşılın içine batırdıklarını, eğer haşıl sönmezse haşılın istenen kıvama ulaştığını anlatır. Ve devamla "pişen haşıl süzgeçten geçirilir. Daha önce ıslanmış olan iplikler tağarda haşıl suyuna batırılır ve sıkılır, bir iki saat sonra tekrar sıkılır. İplik uzun sıriklara serilir ve kuruması için beklenir. Kuruyan iplik, göbeği delik ağaç parçasının üzerine dolanır. Çıkrık vasıtasıyla sarılır. Çözgüde kullanılacak iplik ise dokunacak malın enine göre hazırlanır. Artık dokuma için iplik tezgahda hazırdır. Çıkrıklarla iplikler masırlara sarılır, masırlar da mekinin içine konur ve çalıştırılır".

İpliğin dokumaya hazırlanması aşamasında su önemli bir faktördür. Suyun olmadığını veya bir an için suların kesildiğini düşünürsek dokumacılığın olmayacağını söylesek yalan olmaz. Ahmet Süt Bey, başından geçen şu hatırasını bize aktarır: "Kış günüydü, ipliği gasserli suya yatırmıştım 90 kg iplik. Sabah erkenden uyandığımda bir baktım ki köyün suyu donmuş, eğer

ipliği suyla hemen yıkayıp klorunu gidermesem iplik telef olacak. Zaten bütün sermayem bu 90 kg iplikti. Hemen bir ata binip dağa çıktım. Daha suyun kaynağına 500m. vardı. Ama at oraya çıkamazdı hemen attan indim, yaya olarak o kış gününde suyun menbainına vardım, donmuş suyu tekrar açtım”.

1960'lı yıllarda Babadağ'da elektrikli motorlu tezgahların yapılmasıyla üretim arttı. Babadağ'da bazı dokumacılar el tezgahlarıyla devam ederken bazıları da motorlu tezgahlarla dokumaya başladı. Babadağlı dokumacıların ürettikleri mallar Türkiye'nin değişik yerlerine satılmak için gönderilirdi. Hele bazı Babadağlı dokumacıların malları Türkiye'nin muhtelif bölgelerinden istenirdi. Ahmet Süt Bey "marka olmak önemlidir" der ve bir hatırasını şöyle anlatır: "1960'lı yıllarda dokumacılık yapıyorum, dokuduğum malları bir tüccara götürdüm, ama tüccar babam Ali Süt'ün mallarını alacağını söyledi, çünkü Türkiye'nin filanca yerinden Ali Süt'ün dokuduğu mallar isteniyormuş, tüccarı bir türlü ikna edemedim, tüccar bana git babanı ikna et senin mallarının üstüne Ali Süt etiketini vursun o zaman alırım senin malları dedi. Ben de durumu babama anlattım. Babam kabul etmedi ve ben senin mallarına kendi etiketimi vurursam sana kötülük etmiş olurum dedi. Baktım olacak gibi değil benim dokuduğum mallar babamın mallarından daha kaliteliydi ama satamıyordum, çözümü neredeyse maliyeti fiyatına satmakta buldum, bir yıl boyunca maliyetine sattım kendimi kabul ettirmek için. O günleri düşündükçe marka olmanın öneminin ne kadar büyük olduğunu anlarım”.

Babadağ'da motorlu tezgahlar yayıldı ve her evin altında motorlu tezgahlar yerleştirildi. Ağaç ve demirden yapılan bu tezgahlarda hane halkı sırayla çalışırdı. Babadağ'da dokumacılık yediden yetmişe kadın erkek herkesin yapabildiği bir meslek haline aldı. Motorlu tezgahlarla hem üretim arttı hem de kazanç. Ne var ki bu güzel günler uzun sürmedi. Babadağ'ın yüksek bir yerde bulunuşu ve İzmir yoluna uzak olması, Babadağ'ın gelişmesine engel oldu. Ayrıca Babadağ'da dokumacılıktan başka bir meslek yoktu. Babadağlıların büyük kısmı zaten Denizli'ye göç etmişti. İzmir ve İstanbul'a gidenler de vardı. Babadağlı dokumacılar Babadağ'da kendilerini çok fazla yenileyemediler. Ancak Denizli'ye göç edenler ise şu anda Denizli tekstil piyasasının büyük kısmını ellerinde tutuyorlar.

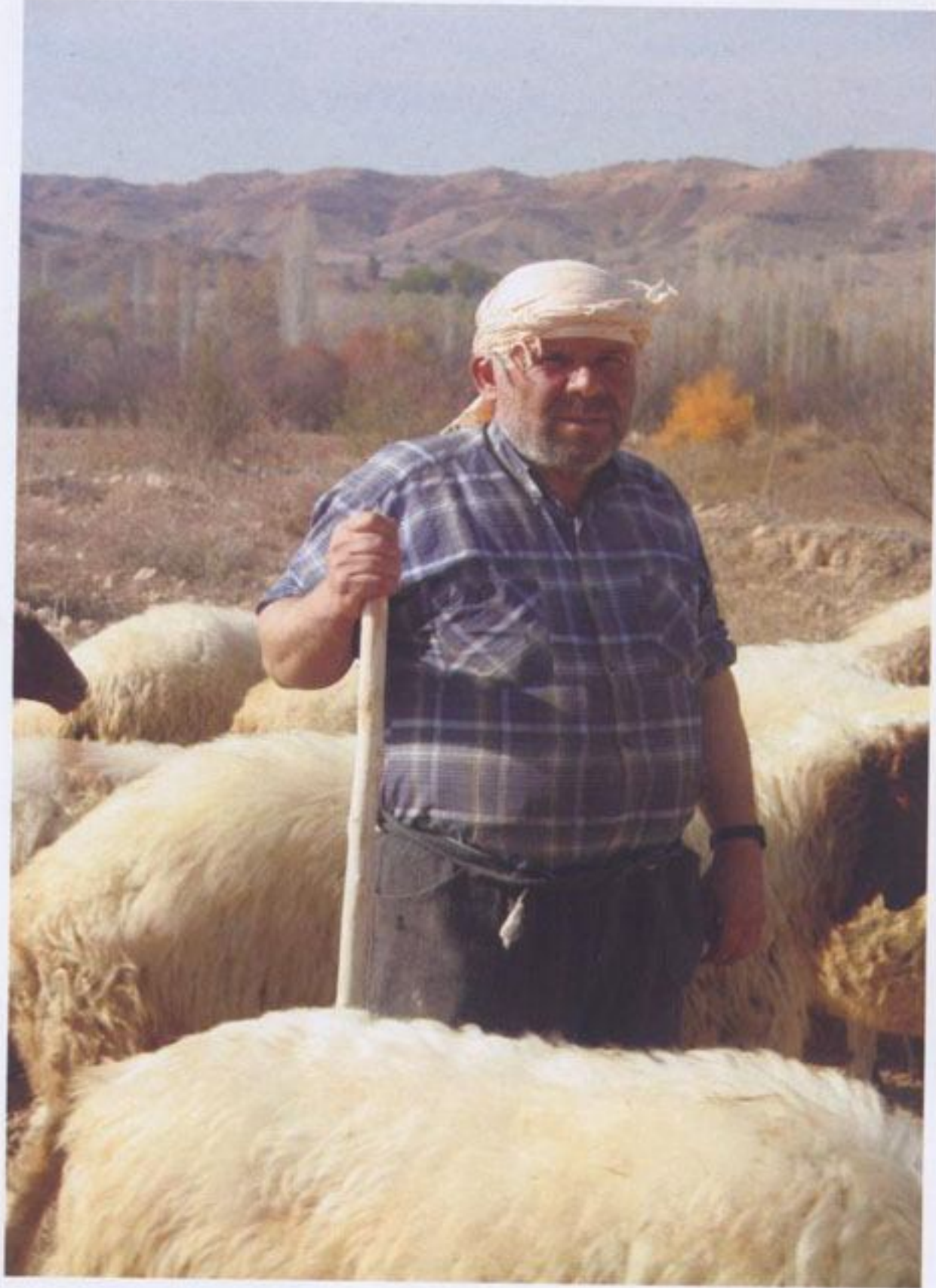
Ağaç aksamı dokuma tezgahı

Denizli'den İnsan Manzaraları

Metin TÜRKTAS
Pamukkale Üniversitesi
Öğretim Görevlisi

Çoban Cemil Doldurma
(1955-)

Daha deniz görmemiş bir
çoban çocuğuyum.
Bu dağların en eski
âşinasıdır soyum,
Bekçileri gibiyiz ebenced
buraların.
Bu tenha derelerin, bu
vahşi kayaların
Görmediği gün yoktur
sürü peşinde bizi,
Her gün aynı pınardan
doldurur destimizi
Kırlara açılırız
çingiraklarımızla...

der ünlü şairimiz Kemalettin Kamu, "Bingöl Çobanları" adlı şiirinde. Çoban deyip geçmemek lazım, sıradan bir meslek değildir, herkesin yapabileceği bir iş de değildir çobanlık. Kendine has marifetleri vardır çobanların, hangi kuzunun hangi koyuna ait olduğunu bilmek, o kadar koyun içinde bir tanesi bile kaybolduğu zaman onu fark edebilmek kolay bir iş değildir. Onun için

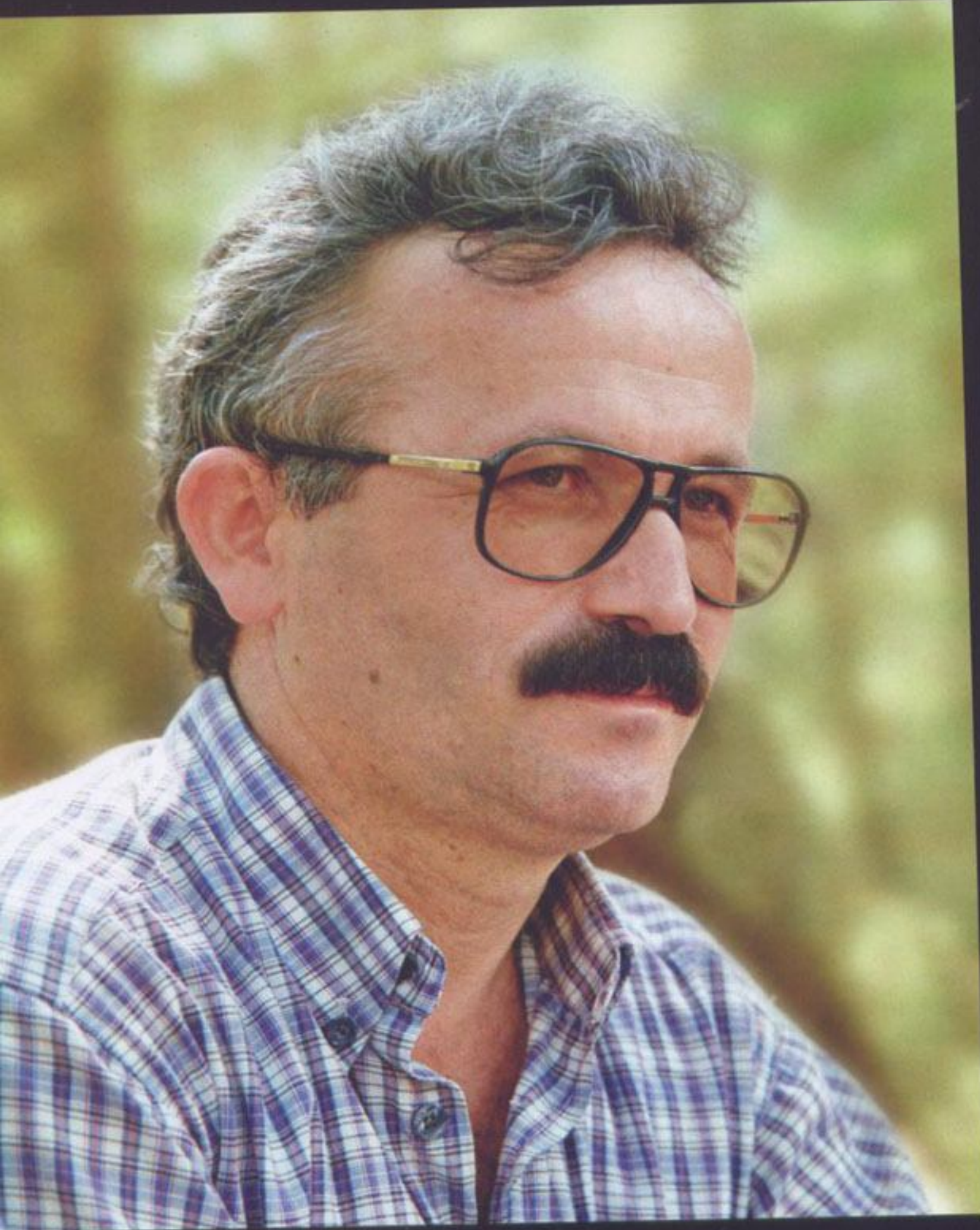
çobanlar derler ki "Çobanlık yapmasını bilen insan, insanları da çok rahat yönetir. Büyük yöneticilerin çoğu çobanlıkla başlamışlardır işe". Çoban deyip geçmemek lazım. Çobanlık deyip hor görmemek lazım. Artık günümüzde şehir stresinden bıkan insanların yerinde olmak istedikleri tek kişi olmaya başladı çoban. Çobanlık deyip geçmemek lazım. Çal Süller'li Çoban Cemil Doldurma gibi...

Denizli'nin Objektifinden Dünyaya Yayılan Işık;
Fotoğraf Sanatçısı

Mehmet ÇAKIR

Sabri ÇAKIR

Türkçe Öğretmeni - Almanya

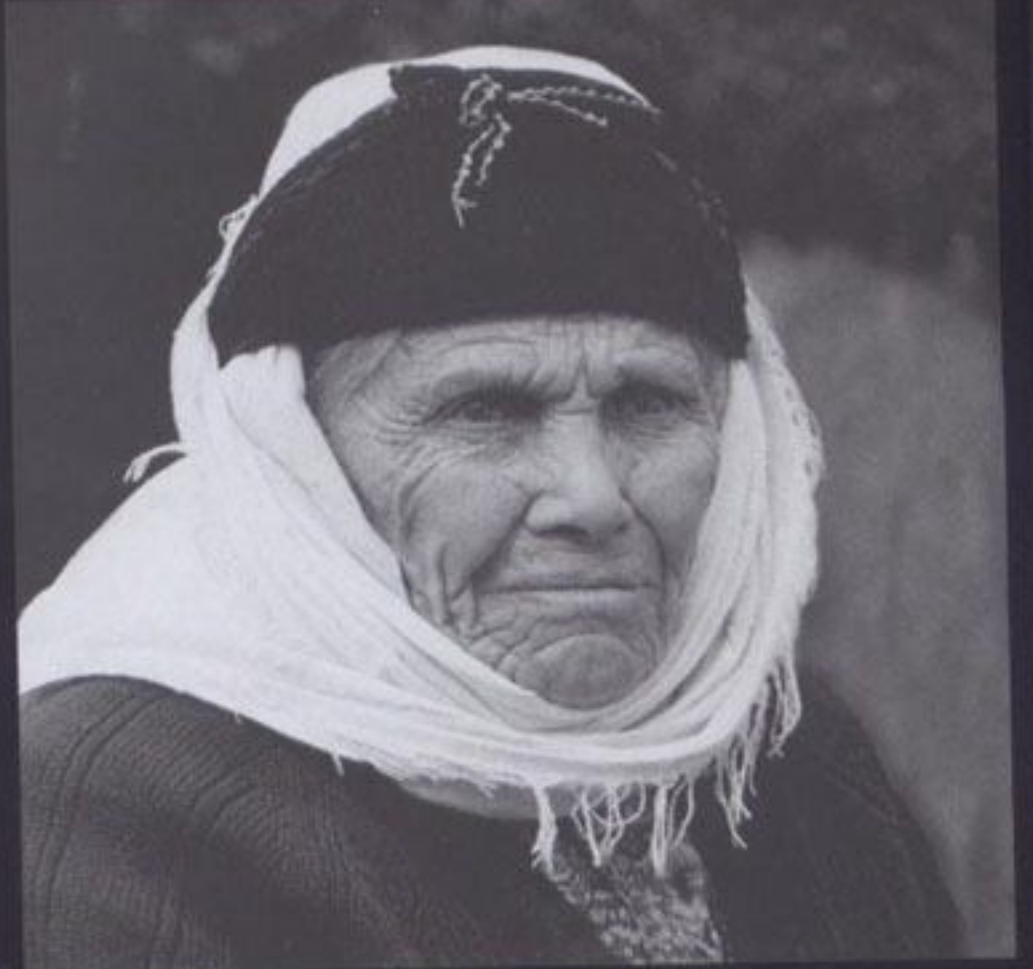
Onun fotoğraflarında Henri Matisse'den, Vasiliy Kandinskiy'den, Van Gogh'dan, Gauguin'den esintiler bulabilirsiniz. Renkleri çerçeve içine öyle ustaca yerleştirmiştir ki, onun fotoğrafları usta ressamların fırçasından çıkmış tablolar gibidir. Renklerdeki sıcaklık içinizi ısıtır adeta. Mehmet Çakır o ünlü ressamların hiçbiri değildir oysa, o kendisidir; renklerin bayramını görebilen fotoğraf sanatçısıdır. Anlattığı öyküler, yöreselden evrensele doğru açılan, özgün yorumlara dayanır çünkü. O, doğadaki varlıkları ustaca insanlaştırmış, mekân ve zamanı renklerle ışıklara sığdırmayı bilmiş; insan figürü yer almayan yapıtlarını da insan duygularıyla, insan öyküleriyle doldurmayı başarmıştır.

Mehmet Çakır (1996)

Yaşamın Tablosu, Dünya Birinciliği (2000)

Ümmü Nine Portresi (1995)

Mehmet Çakır, çiftçilikle geçimini sağlayan, beş çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. Denizli'nin Çardak ilçesine bağlı Beylerli kasabasında hayata "Merhaba!" diye haykırdığında yıl 1957 idi.

Bu satırların yazarı, Mehmet'in iki yaş büyüğü olan ağabeyi, yani ben(1) onun varlığını kaç yıllarında fark ettiğimi anımsayamasam da, ilkokula başladığı yıllardan itibaren, neredeyse onunla yaşadığım her günün belleğimde derin izler bıraktığını söyleyebilirim. Zayıf, beyaz yüzlü, sessiz, çekingen bir çocuktur. O kadar iyimser, o kadar barışçı, o kadar geçimliydi ki, bir gün her şeyin daha iyi olacağına hepimizden daha çok inanırdı. Çocuk olmasına rağmen bir doğa gezginiydi o. Her gün yeni bir çiçek keşfeder, hiç görmediğimiz renkte bir çakıl taşı bulur, tüyleri bambaşka olan bir kuş görür, yeni bir ağaç türüne rastlar ve bu harikulâde nesnelere anlata anlata bitiremezdi. Bu şekilde duygularını paylaşması, onu inanılmaz derecede mutlu eder, yaşama coşkunu bir yürekle ve dört elle sarılmasına gerekçe hazırlardı. Küçük Mehmet yıllar geçtikçe büyümeye, anlatım tekniğini çeşitlendirmeye başladı: Sınıf öğretmeninin ve ağabeyimiz Galip Çakır'ın da (2) yönlendirmesiyle resim yapmayı öğrendi. Doğada gördüklerini, hayâl

dünyasında canlandırdığı şekillerle harmanlayıp kâğıda döküyordu. Duygularını açıklamasında resim ona büyük olanaklar sağladı, fırsatlar verdi. Hepimizin gördüğü söğüt, ceviz, erik, incir ağaçlarına onun kalemi başka bir şekil veriyordu. Suluboyayla renklendirdiği camiler, minareler, toprak damlı evler; sanki Kütahya çinisiyle kaplanmış gibiydiler. O hep var olanı değiştirmekle, olduğundan daha güzel göstermekle meşguldü. Öyle bitmez tükenmez bir istekle çalışıyordu ki, fırsat verseler ya da gücü yetse, yalnızca köylerin kentlerin değil, dünyanın rengini bile değiştirmeye girişebilirdi.

Bir gün ağabeyimiz Galip Çakır elinde bir fotoğraf makinesiyle çıkageldi. O makine sıradan bir nesne değil, dünyayı değiştirmeye yarayan sihirli bir değnekti adeta. Ağabeyimin başına toplanıp fotoğraf makinesi ve fotoğraf ile ilgili aklımıza gelen her türlü soruyu sorduk. O da gücü yettiğinde, bildiğince yanıtladı sorularımızı. Yine de biz, cam bir gözün gördüklerini nasıl olup da kâğıt üzerine nakşettiğini tam olarak çözemedik. Biz fotoğraf makinesine dokunabileceğimiz, içine takılan filmi görebileceğimiz zamanı beklerken evde ağabeyimle babam arasında büyük bir tartışma başlamıştı. Ağabeyim Denizli'ye gidip fotoğrafçılık öğrenmek istiyordu, babam ise

yaşlılığını ileri sürerek onun köyde kalması gerektiğini savunuyordu. Annem ise ağabeyimin bir meslek öğrenerek ekmeğini kurtarmasından yanaydı. Biz dört kardeş de annemi destekleyince babam yalnız kaldı ve ağabeyime izin verdi. Ben o sırada yatılı öğretmen okuluna girmiştım. Mehmet de birkaç yıl sonra sınava girdi, fakat kazanamadı. İkinci yılı beklemeden hemen yanına aldı onu Galip ağabeyim. Yıllar süren, çileli bir çiraklık ve kalfalık döneminin ardından iki kardeş Foto Galip adını verdikleri ilk stüdyolarında çalışmaya başladılar. Kısa sürede tanınıp çok sayıda müşteri edindiler. Kazandıkları parayla kendi giderlerini karşıladıktan başka anneme babama baktılar ve üniversiteyi bitirinceye kadar benim giderlerimi de karşıladılar.

O zamanlar Pamukkale Festivali yapılır, her yıl ayrı bir dalda yarışma düzenlenirdi. 1.yılının yarışma konusu fotoğraf idi. Altın Horoz ödülü ağabeyimiz Galip Çakır'a verildi. Bu ödül Mehmet Çakır'ın yüreğinde biriken duyguların ortaya çıkmasını, beyninde büyüyen düşüncelerin uygulamaya dönüşmesini hızlandırdı. O artık yalnızca para kazanma kaygısıyla değil, içindeki çocuğu mutlu edebilme kaygısıyla da deklanşöre basmaya başladı. Bir yandan da kuramsal bilgisini artırmak ve dünyaya

bakış açısını genişletmek için durmadan okuyordu. Felsefe, edebiyat ve fotoğrafçılık ile ilgili dergilerin pek çoğunun düzenli takipçisiydi. Türk ve dünya edebiyatının temel yapıtlarını okudu. Şiir okumayı olduğu kadar şiir yazmayı da hiç bırakmadı. Sanatın her alanıyla içli dışlıydı. Benim alanım edebiyattı ve onunla edebiyat üzerine söyleşmeden edemezdim, bir ay görüşemesek bir yanımın eksik kaldığını sanırdım. O da zevk alırdı bu ikili söyleşilerden ki, işini gücünü bırakır, tüm benliğini ortaya koyardı.

Ağabeyimizin ödül aldığı fotoğraf, gerçekçi (realist) bir fotoğraftı. Acı, yoksulluk, kaderine terkedilmişlik o karenin içine ustaca sığdırılmıştı. Işık-gölge dengesi, kompozisyon kusursuzdu. Usta işi bir fotoğraftı kısacası, fakat realist olduğu için bakanı karamsar ediyordu. Mehmet ilk fotoğraflarında Galip ağabeyini taklit etti, zamanla ustalaştı, kendi çizgisini, kendi üslubunu yakaladı. Onun fotoğraflarındaki anlatım tekniği "iyimser gerçekçilik" sözleriyle çok güzel örtüşüyor. Çünkü onun fotoğraflarında sevgiyle bezenmiş bir yumuşaklık, şairce kurgulanmış bir duygu yoğunluğu, siyaha yüz vermeyen bir renk cümbüşü, karanlığa hoşgörü göstermeyen bir ışık topu resmedilmiştir. O benim küçük kardeşim, fakat büyük fotoğraf sanatçımıdır. Yediği her lokma ekmeğe, içtiği

Kirman Egiren Kadın Yörük Fatması, Beylerli (2001)

her yudum suya, soluduğu her nefes havaya fotoğrafla ilgili düşüncelerinin, hayâllerinin karıştığına yüzlerce defa tanık oldum. Belki de sanat adamı olmak böyle yaşamayı gerektiriyordu. O kendisini sürekli yenilemek; fotoğraflarına yeni renkler, yeni yorumlar katmak için bir çirak heyecanıyla çırpınıp duruyordu. Bu yolda çalışmak onu yoracağı yerde dinlendiriyor. Olanakları ölçüsünde katıldığı yarışmaların hiçbirisinden eli boş dönmedi, Türkiye ve dünya çapında önemli ödüller aldı. Kişisel açtığı sergilerin yanı sıra, birlikte açılan sergiler aracılığıyla da fotoğrafları sanatseverlerle buluştu. 1992 yılında Denizli'de açtığı sergide yer alan altı fotoğrafı "muzır" olduğu ileri sürülerek valinin talimatı ile sergiden kaldırıldı. Mehmet Çakır bu baskıya hiçbir anlam veremedi; üzüldü. Sivil toplum örgütlerinin ve medyanın protestoları karşısında direnemeyen yetkililer geri adım atmak zorunda kaldılar. Üzüntü, yerini sevince bıraktı bu kez.

Hayri Dev ve Ekibi, Çameli (2007)

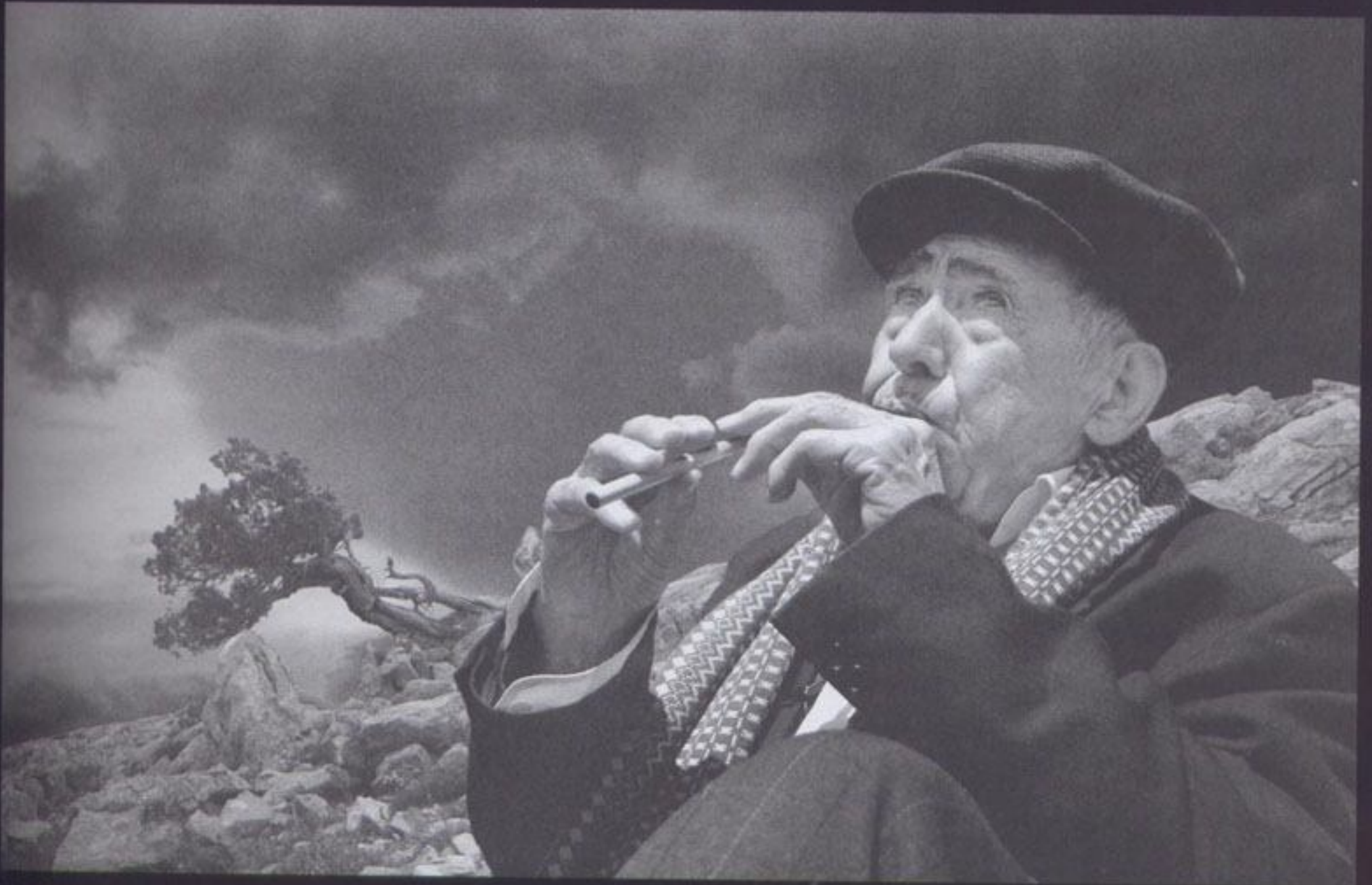
Hafize Nine ve Kocası Şaryeri (2005)

Mehmet Çakır'ın fotoğrafları yalnızca fotoğraf değildir. O fotoğrafların her birinde bir öykü, bir destan, bir şiir gizlidir. Mehmet Çakır o fotoğraflarında gerçekleşememiş hayallerini gerçekleştirir, yaşayamadığı çocukluğunu yaşar, ezeli düşmanlarını yener, çevresini saran kötülükleri iyiliklere dönüştürür, karamsarlığın yerine iyimserliği koyar. Artık onun diline iyice ısındım. Öyle ki, hiç görmediğim yüzlerce fotoğraf içine karıştırılmış bir Mehmet Çakır fotoğrafını seçmekte zorlanacağımı sanmıyorum. Onun dilini özümseyebildiğim için mutluyum. Demem o ki, Mehmet'in sanatçı gücünü kavrayabilmek için onun fotoğraflarıyla anlattığı öyküleri, söylediği şiirleri, mırıldandığı türküleri duyabilmek gerekir.

Başarılarının devamını diliyor, sanatçı kimliği önünde saygıyla eğiliyorum.

Notlar

1- Sabri Çakır: Öğretmen, yazar, 1955 doğumlu. Almanya'da yaşıyor. Avrupa'daki öğrencilerimiz için Türkçe ders kitapları hazırladı. Çeşitli dergilerde şiirleri, Amerika'da "We Wanted to Live" (Yaşamak İstiyorduk) adlı bir öykü kitabı yayınlandı.
2- Galip Çakır: Fotoğraf sanatçısı, 1949 doğumlu. Denizli'de yaşıyor. Emekli olmasına karşın fotoğraftan ve fotoğrafçılıktan kopamadı. Boş zamanlarını Mehmet Çakır ve öteki meslektaşlarıyla paylaşarak geçiriyor.

Hayri Dev Çameli (2007)

MEHMET ÇAKIR'IN ALDIĞI ÖDÜLLER VE SERGİLEMELER

- 1979 AKBANK bölgeler arası Fotoğraf Yarışmasında Ege bölgesi'nde 2.lık ve mansiyon ödülü, Türkiye genelinde 1 mansiyon, 5 sergileme
- 1979 ENKA - Ulusal Fotoğraf Yarışması 2 adet mansiyon ödülü, 2 Sergileme
- 1979 İGD, Ulusal Fotoğraf Yarışması 1.lık ödülü, Kadınların sesi özel ödülü, Konuk yayınları özel ödülü 6 Sergileme
- 1980 TUMOD-TÖBDER-TUMAD-Ca düzenlenen Çocuk ve Eğitim konulu Ulusal Fotoğraf yarışmasında seçici Kurul ödülü, 5 Sergileme
- 1981 İFSAK 2. Uluslararası Fotoğraf Yarışması 1 fotoğrafı sergilendi.
- 1982 NASRETTİN HOCA Uluslararası Fotoğraf Yarışması seçici kurul ödülü
- 1982 İFSAK 7. Ulusal Fotoğraf Yarışması AFSAD özel ödülü 2 Sergileme
- 1982 İZMİR RESİM HEYKEL MÜZESİ - Ulusal Fotoğraf Yarışması jüri özel ödülü, 3 Sergileme
- 1982 MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ - Ulusal Fotoğraf Yarışması 1 sergileme
- 1982 İFSAK - 3. Uluslararası Fotoğraf Yarışması, 1 Sergileme
- 1982 1. Devlet Fotoğraf Yarışması, 4 Sergileme
- 1984 MÜLKİYETLER BİRLİĞİ 2. Uluslararası Fotoğraf Yarışması, 1 Sergileme
- 1985 YILDIZ ÜNİVERSİTESİ - Ulusal Fotoğraf Yarışması 1. Sergileme
- 1985 AFSAD - 3. Ulusal Fotoğraf yarışması, 1 Sergileme
- 1986 AFSAD - 4. Ulusal Fotoğraf yarışması, Bilim ve Sanat Dergisi Özel ödülü
- 1986 Şinasi Barutçu - Çağrılı Fotoğraf Yarışmasına çağrılan 15 kişi arasındaydı.
- 1987 AFAD - 2. Ulusal Fotoğraf Yarışması 1.Mansiyon ödülü 2 Sergileme
- 1988 4. DEVLET FOTOĞRAF YARIŞMASI, 1 sergileme
- 1989 REFO - 3. Ulusal Fotoğraf Yarışması 1.lık ve altın madalya, 2.sergileme
- 1989 KÜLTÜR BAKANLIĞI Gelenekten Geleceğe Türk evleri Fotoğraf yarışması, 1 Mansiyon ödülü ve 4 Fotoğrafı sergilendi
- 1991 KÜLTÜR BAKANLIĞI - Yunus Emre sevgi yılı SEVGİ konulu fotoğraf yarışması 1 Mansiyon
- 1994 6. DEVLET FOTOĞRAF YARIŞMASI 1 Sergileme ve kataloğa girdi,
- 1996 7. DEVLET FOTOĞRAF YARIŞMASI 1 Sergileme ve kataloğa girdi,
- 1996 İSTABUL SANAT VAKI - 1. Uluslararası Fotoğraf Yarışması 53 Ülkeden katılan 301 sanatçı arasında seçilen 60 sanatçı arasına girdi ve 1 fotoğrafı yarışma kataloğuna girdi.
- 1996 FOTOĞRAF DERGİSİ - Ulusal Fotoğraf Yarışması 1 Sergileme
- 1997 FOTOĞRAF DERGİSİ - Ulusal Fotoğraf Yarışması Mansiyon ödülü 1 Sergileme
- 1999 İNTER KAMERA - Ulusal Fotoğraf Yarışması - Doğa dalı 2.lık 1 Mansiyon ve portre dalında 1 mansiyon ödülü
- 1999 TOPLUMSAL TARİH VAKFI ve PAMUKBANK YAYINLARINDAN (Türkiye'de Fotoğraf) Kataloğunda 2 Fotoğrafı ile yer aldı.
- 2000 İSVİÇRE FOTOĞRAF BIANELİ YARIŞMASI - 10 kişilik takım halinde Dünya Birinciliği ödülü.
- 2000 ŞİNASİ BARUTÇU - ÇAĞRILI Fotoğraf Yarışmasına çağrılan 15 kişi arasında, 5 kişiyle birlikte 2001 turuna seçildi. 2001 turunu kazandı
- 2003 SELEM GRUP - Kargo şirketinin 2003 takvimi 6 adet fotoğrafı ile yapıldı.
- 2003 KOÇ - "Ellerin Dili" Fotoğraf Yarışmasında 1 fotoğrafı koleksiyona alındı.
- 2003 YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ 2. Uluslararası Fotoğraf Yarışması'nda 1 Fotoğrafı sergilendi.
- 2004 Kişisel Fotoğraf Sergisi Turan Bahadır Sergi Salonu DENİZLİ
- 2004 ADANA ROTARY KLUBÜ 2. Uluslararası Fotoğraf Yarışmasında 2'inci Fotoğrafı sergilendi
- 2005 MEHMET ÇAKIR FOTOĞRAF SANATEVİ 1-Birlikte Fotoğraf Sergisi
- 2005 ADANA ROTARY KLUBÜ 3. Uluslararası Fotoğraf Yarışmasında 1 Fotoğrafı sergilendi
- 2006 "Bu Öyküler Anlatılmadı" adlı Kişisel 3'üncü Fotoğraf Sergisi Turan Bahadır Sergi Salonu DENİZLİ
- 2006 NUSRET FİŞEK VAKFI Çalışan Çocuklar Ulusal Fotoğraf Yarışmasında 1. Ödülü ve 5 Fotoğrafı sergiye girdi.

İki Çocuk, Söğüt köyü 2000

Yörük Kızı, Çardak 1989

Mustafa Çakır Beylerli 1982

Saman Döken Çocuk Beylerli 1999

Çalışan Çocuklar, Güney 2006

Yaşamın Tablosu 2 ,Beylerli 2004

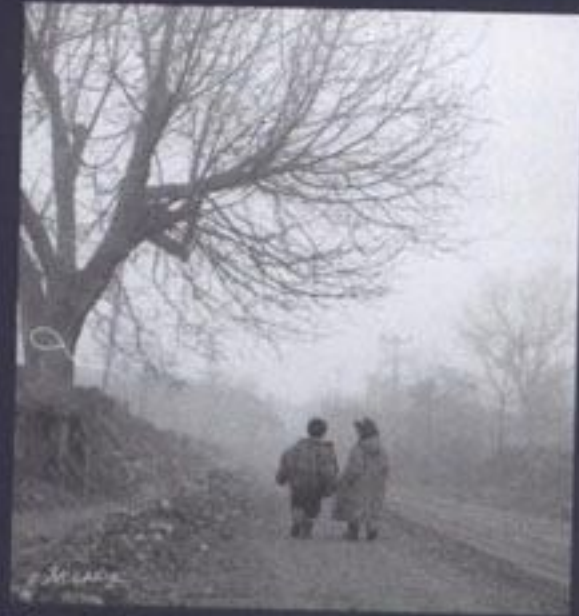
Antik Dönemden Gelen Bir Etik Kadını Afrodısyas 2004

İş Dönüşü, Uşak 1986

Düşler, Beyağaç 2004

Sevgi ,Beylerli 1991

Kapı ve Kadın, Beylerli 1989

Denizli'nin Sanayileşme Macerasının Önemli Bir Kilometre Taşı

Denizli Sümerbank İplik Fabrikasından
Pamuklu Sanayi Müessesesine

Denizli'de Sümerbank

Yrd. Doç. Dr. Süleyman İNAN
Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin sanayileşmesi temel sorunlardan biridir. Kalkınmış Türkiye özlemi, sanayileşmenin, çağdaşlaşma araçlarının ilk maddesi olmasına sebep olmuştur. 1911'den beri on yıldan fazla bir süredir savaşın içinde olan halk, elindeki sermayesini kaybetmiştir. Sermaye birikiminin son derece kısıtlı olduğu böylesi bir ortamda da sanayiye kurma görevi devlete düşüyordu .

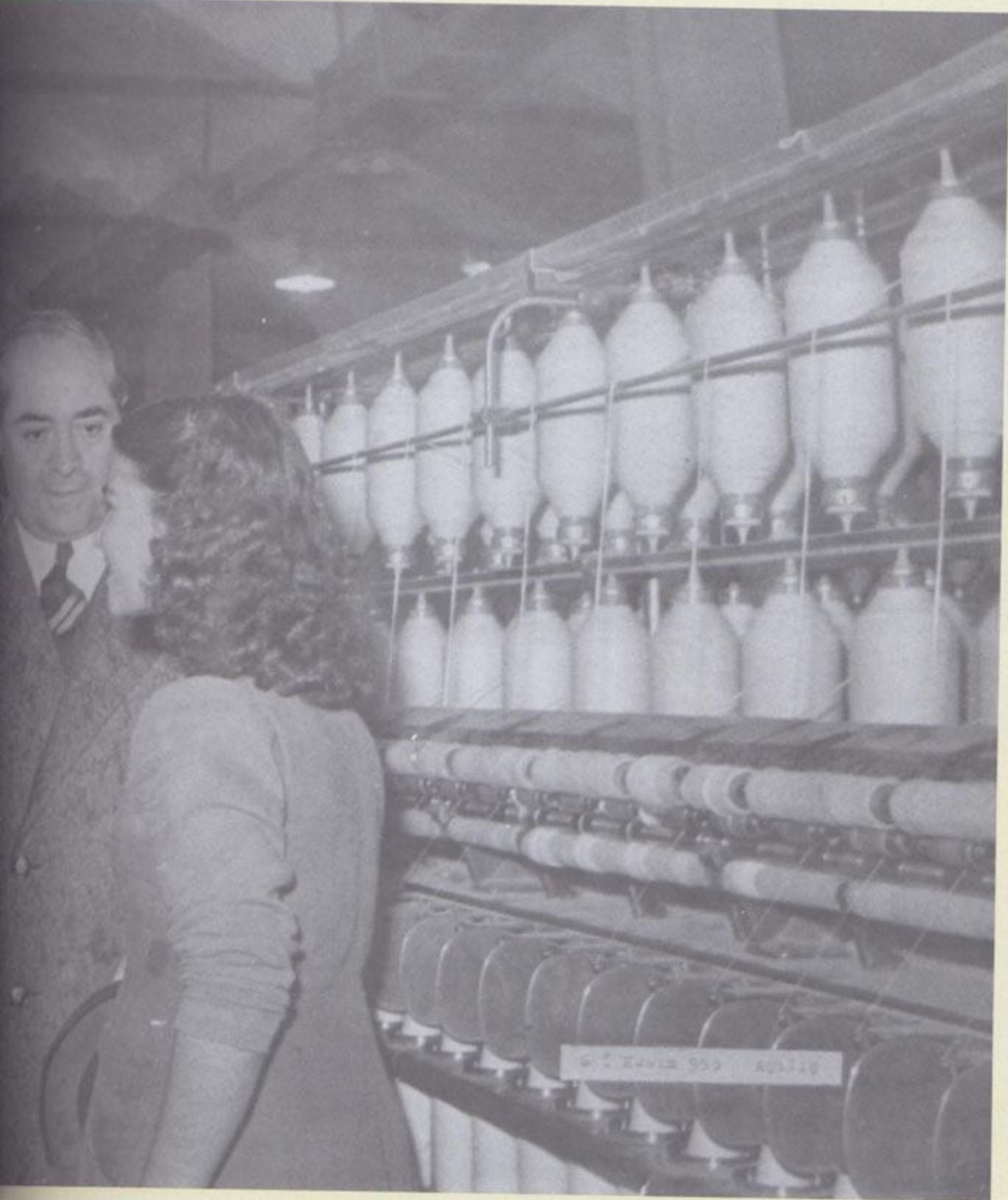
Devlet öncülüğünde sanayileşme, aslında Cumhuriyet Türkiye'sinin Osmanlı devletinden devraldığı bir mirastı. Osmanlı Devletinde fabrikaların kurulmasını zorlayan etken, modern bir ordunun tesisi için devletin bu yönde gösterdiği talepti. Ordunun temel ihtiyaçlarını karşılamaya dönük deri, iplik ve dokuma sektörlerinde kamu işletmesi olarak açılan fabrikalar (Feshane, Basmahane, Beykoz) Osmanlı dönemi sanayileşmesinin ilk örnekleriydi. Bu fabrikalar Cumhuriyet Türkiye'sinde 1925'te kurulan Devlet Sanayi ve Maadin Bankasına, sonra Devlet Sanayi Ofisine ve en sonra Sümerbank'a devredilmiştir.

Denizli'de Sümerbank Fabrikasının Açılması Sümerbank'ın Denizli'deki İplik Fabrikası, Türkiye'de kamu kesiminin ekonomik hayattaki yeri ve rolünün tartışıldığı 1953 yılının sonunda açılır. Çünkü bu yıl, Demokrat Parti (DP) hükümetinin devlet ve özel sektör ayrımında tercihini özelleşmeden yana koyduğu ve bu işe öncelikle Sümerbank'ın devletsizleştirilmesiyle başlanacağını işaretlerinin verildiği günleri kapsar. Fakat, hükümet başlangıçta tahmin ettiği gibi devlet girişimlerini özel sektöre devredemez.

Denizli İplik Fabrikasının DP hükümetinin özel sektörden umduğunu bulamayıp, devletleşmeye yöneldiği zamanda açılmasına karşın, Sümerbank'ın "olgunluk çağına" denk gelir . Ancak bu olgunluk çağını,

Denizli'de Sümerbank İplik Fabrikasının açılması, 6 Kasım 1953
(soldan sağa) Denizli milletvekilleri Rafet Tavaslıoğlu ve Baha Akşit,
Devlet Bakanı Celâl Yardımcı ve İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı.
(Adnan Evran koleksiyonundan)

Fabrikanın açılış merasimi, 6 Kasım 1953.
Denizli milletvekilleri Rafet Tavaslıoğlu
ve Baha Akşit, Devlet Bakanı Celâl Yardımcı,
İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı,
Sümerbank Umûm Müdürü Hâmit Pekcan,
Denizli Belediye Başkanı Turan Bahadır.
(Adnan Evran koleksiyonundan)

üretim verimliliğinden çok kurumlaşma ve işletme sistemi bakımından yorumlamak daha doğru olur. 1950'li yılların başında tarım ürünleri fiyatlarının Kore Savaşı nedeniyle nispeten artması ile oluşan sermaye birikiminden dokuma sektöründeki özel kesim yararlanmış olsa da, Sümerbank'a ait fabrikalar gibi büyük ölçekli işletmeler açmaya yetemezdi. 1953'te Sümerbank, hâlâ, tekstil sanayinde bünyesinde büyük fabrikaları bulunduran bir kuruluştur.

Sermayesi büyük ölçüde Sümerbank'ın kendi öz kaynaklarıyla sağlanan Denizli İplik Fabrikasının temeli, resmî açılışından dört yıl öncesinde bir törenle atılmıştır. 5 Kasım 1949 tarihinde dönemin başbakanı Şemsettin Günaltay, İşletmeler Bakanı Münir Birsnel, Denizli milletvekilleri Hulûsi Oral, Mithat Aydın, Reşat Aydın, Behçet Uz'un katılımıyla gerçekleşen bu törende, âdet üzerine temele atılan ilk kürek harç ve bina temelinin hangi cumhurbaşkanı döneminde kimin tarafından hangi tarih ve saatte atıldığını yazan kağıtla birlikte içine konan cam kavanoz, sonradan fabrikanın yönetim binası olacak yere gömülür.

Esasında 1952'de makinelerin montajıyla fiilen çalışmaya başlayan Denizli Sümerbank İplik Fabrikası'nın resmî açılışı bir yıl sonra, 6 Kasım 1953 tarihinde gerçekleşir. Fabrikanın resmi açılış gününün, binanın temelinin atıldığı güne denk getirilmesi törene simgesel açıdan bir anlam katar. Açılış için yapılan törene Devlet Bakanı Celâl Yardımcı, İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı ve Sümerbank Umûm Müdürü Hâmit Pekcan katılır. Açılış için çekilen ve sonra fabrikanın idari binasının salon duvarlarına büyük boy asılan fotoğraflarda DP Denizli milletvekillerinden özellikle iki kişiyi - Baha Akşit ve Rafet Tavaslıoğlu'nu- seçmek kolaydır. Fabrikanın açılışını, günün tanığı 79 yaşındaki Makine Bakım Şefi Sacit Baydere şöyle anlatıyor:

"Pek şaşaalı olmadı fabrikanın açılışı. Akşam bir balo yapılmıştı sadece. Yalnız partililer (DP'liler), Bakanlar ve bazı önemli şahsiyetler gelecek diye daha çok hazırlanmışlardı. Bakanlar, merasimden sonra, fabrikanın içinde dolaştılar. Bazı yerlerde durup teknik elemanlardan ve işçilerden neler yaptıklarını öğrendiler. Benimle, Sıtkı Yırcalı

arasında da böyle bir konuşma geçti." Bu sözlerde geçen, Denizli'deki Demokrat Parti örgütünün merasim için yaptıkları hazırlığın önemsenmesinde, Denizli'ye yapılan böylesi bir devlet yatırımına hükümetten iki bakanın ve bazı bürokratların teşrifi kadar, daha önce toplumsal belleğe kazınmış bir yargının düzeltilmesi fikri de yatar. Fabrikanın Nazilli'ye "beceriksizlikle kaptırıldığı" ve bu yüzden şehir halkının dönemin yöneticilerine "kırgın" oldukları şeklinde avamî bir düzeyde açıklanabilecek bu yargı, 1940'lı yılları yaşamışlardan sonraki kuşağa aktarılan Sümerbank'la ilgili anıların merkezine oturur. Gerçekten, basma fabrikasının Denizli ve Aydın yerine bu yerlerden daha az gelişmiş Nazilli'de kurulması konusunda 1935'te İktisat Vekili Celal Bayar'ın ağırlığını koyduğu söylenir. Fabrikanın, Denizli gibi gelişmiş şehirde değil de, Nazilli'de kurulması halkın gözünde siyasi bir tercihmiş gibi algılanmasına yol açar. Bu konu, 1949'da Sümerbank'a ait bir fabrikanın Denizli'de temelini atılmasına kadar, özellikle aktif siyasetin içinde olanlar için gündemdeki yerini korur. 1946'da Demokrat Partinin kurulmasından sonra, bu yeni

partinin Denizli'de örgütlenmesi aşamasında "Bayar'ın partisinin" Denizli'de inkişaf edemeyeceği yollu görüş genel kabul görür. Bu açıdan değerlendirildiğinde başta Bayar'ın ismi yüzünden cephe alınmış Demokrat Partinin, iktidarının üçüncü yılında, Denizli'de fabrika kurmasıyla sırf bu yüzden oluşan olumsuz imajını kendi lehine çevirebildiği söylenebilir. Nitekim, son zamanlarda yapılmış daha serinkanlı açıklamalar Nazilli'de basma fabrikası kurulmasının yerinde bir karar olduğuna işaret eder. Bu açıklamalarda, Nazilli'nin Ege bölgesinde pamuk yetiştiren coğrafyanın merkezinde yer aldığı gerçeği ile geçerli ekonomik gerekçelerle ciddi etütlerin o dönemde yapılabileceği ihtimali yadsınmaz. 1955'te Denizli'nin İTÜ mezunu tek mimarı olan bir anlatıcı fabrikanın Denizli'de kurulamama nedeni olarak şehirde yeterli elektriğin olmamasına bağlar. Ona göre, 1950'li yılların başında, ancak mum ışığının şavkı kadar ışık veren sokaklardaki lambaların varlığı bu yetersizliği göstermeye yeter. 1953'te Sümerbank'ın fabrikasının Denizli'de kurulmasından sonra, şehrin elektriğinin neredeyse tamamı fabrikaya verilir. Gerçekten de, önce şehrin

Denizli milletvekilleri Rafet Tavaslıoğlu ve Baha Akşit ile karşısındaki Sümerbank Umûm Müdürü Hâmit Pekcan şeref defterine bir şeyler yazarken, 6 Kasım 1953.
(Adnan Evran koleksiyonundan)

Sümerbank fabrikası,
Denizli'ye sosyal hareketlilik getirmiştir.
Futbol, güreş ve voleybol gibi sporun
çeşitli dallarında faaliyetler yapılırken,
bazı piyes oyunları da fabrikanın işçileri
tarafından sahnelenirdi.
(Fotoğraflar, Sacit Baydere albümünden)

elektriğe kavuşması ve sonra elektriğin randımanlı verimi konusunda daha 1920'li yılların sonunda başlayan kimi tartışmaların izleğinde Sümerbank fabrikasının açılmasının bu tartışmalara bir nokta koyduğunu ve fabrikanın birinci yılında, 26 Eylül 1954 tarihinde Denizli Gökpınar'daki elektrik santralının faaliyete geçtiğini görürüz. Bu bağlamda, hazırlığı yıllar öncesine götürülse bile Gökpınar'daki santralının yapımının hızlanması ve tamamlanmasındaki itici gücün Sümerbank fabrikasının ihtiyacı olduğunu iddia etmek mümkündür.

Denizli'deki fabrikanın başlangıçta neden iplik üretmek için kurulduğu, fabrika içerisinde niye dokuma ve terbiyeleme işlemi yapan birimlerin bulunmadığı tartışması bu noktada yapılabilir. Fabrikanın ilk olarak iplik üretim için kurulmasının Denizli özelinde tek önemli nedeni, Denizli'de eskiçağlardan beri var olan dokuma geleneği ile açıklanabilir. Sümerbank Denizli İplik Fabrikası, Denizli ve çevresinde yüzyıllardır çok yaygın olan ev ve atölye tipindeki ham bez dokuyan küçük sanayinin iplik ihtiyacını karşılamayı da amaçlamıştır.

Fabrika, istasyona yakın bir yerde 159 dönüm olarak genişçe bir arazi üzerine kurulmuştur. Fabrikanın merkezinde, üzerinde "Türk, Öğün, Çalış, Güven" yazılı Atatürk büstü olan yönetim binası ve hemen arkasında üretim mekanı iplikhane ve dokuma ünitesi, İzmir yolu tarafında lokal, misafirhane, havuzlu bir kısma sahip yemekhane (sosyal faaliyetler salonu), pamuk ambarı ve barakalar, kuzey ucunda toprak futbol sahası, Çal yoluna paralel olarak da idareci ve şeflerin kaldığı lojmanlar vardır. (Fabrikanın krokisi ektedir)

Denizli Sümerbank Fabrikasının Gelişim Aşamaları ve Yönetimi

Sümerbank'ın pamuklu sanayisinde ülke çapında 5 müessesesi ve 7 fabrikasının olduğu 1953 yılının sonunda açılan Denizli İplik Fabrikası İzmir Basma Sanayi Müessesesine bağlanır.

Denizli İplik Fabrikasının üretim kapasitesini arttırmak için 22 Eylül 1956 tarihinde fabrikanın tevsii için yeni bir temel atılır. Bunun için yapılan törene Başbakan Adnan Menderes ve İşletmeler Vekili Samet Ağaoğlu katılır.

DP iktidarının ekonomik politikalarının gelişigüzel olduğu görüşüne dayanan geçmişe dönük eleştiriler, 1961'de devletin daha fazla müdahil olduğu ekonomik politikanın planlanmasını gündeme getirir. En önemli devlet sanayi kuruluşu olan Sümerbank da, Birinci Beş Yıllık Planın uygulamaya geçtiği 1963'te yeniden ele alınır. Bu çerçevede, Denizli Sümerbank Fabrikasına dokuma ünitesi eklenir ve ayrıca iplik ünitesi tevsii edilir. Entegre tesis haline gelen fabrika, bundan sonra dokuma üretiminden dolayı "Denizli Bez Fabrikası" diye anılmaya başlar.

1976 yılının sonunda Denizli Bez Fabrikası, bağlı olduğu İzmir Basma Sanayi Müessesesinden ayrılır ve kurumsal konumu değişerek "işletmeden" idari özerkliğe sahip "müessese" haline geçer. İsmi "Denizli Pamuklu Sanayi Müessesesi" olarak değiştiren bu yeni durumla hukuki anlamda tüzel kişilik kazanılmış olur. Kendi içindeki icra organlarıyla tek başına karar alma yetkisine sahip bu müessese artık doğrudan Ankara'daki Genel Müdürlüğe bağlıdır. Önceden İzmir'e danışılmadan yapılamayan en küçük işler bile, Denizli'deki müessese yönetimine bırakılarak özellikle bürokratik işlemler azaltılmış olur. 1989 yılının başında, Denizli Pamuklu Sanayi Müessesesi tekrar "işletmeye" dönüşür. Böylelikle, unvanı "Denizli Pamuklu Sanayi İşletmesi" olarak değişen fabrika, ticaret siciline 9651 numarayla kayıtlıdır.

1. Özal Hükümeti döneminde zarara uğradığı gerekçesine dayanarak Sümerbank'ın içinde bulunduğu kamu iktisadi teşekküllerinin (KİT'lerin) özelleştirilmesine ilişkin yasal düzenleme TBMM'den geçirilir. 1987 yılının sonlarında Sümerbank fabrikaları bu bağlamda özelleştirme kapsamına alınır. Bu arada, Sümerbank Holding A.Ş. adı "Sümer Holding A.Ş." olarak değişir. Denizli Pamuklu Sanayi İşletmesi de, 2 Mart 1998 tarihinde özel bir sektöre satılır. 1953'ten 1976 sonuna kadar fabrika, müdürün başkanı olduğu işletme komitesi tarafından İzmir Basma Sanayi Müessesesine bağlı yönetilir. Sümerbank Denizli Fabrikası 1976 sonunda yönetim özerkliğine kavuşur.

Denizli Sümerbank Fabrikasının Üretici Sınıfı: İşçiler Sosyolojik açıdan işçiler, sanayi toplumlarına özgü bir katmanı belirttiği için, Denizli Sümerbank fabrikasındaki işçi statüsündekilere değinmek yararlı olur. Bir bakıma fabrikanın beraberinde getirdiği işçileşme süreci, Denizli'nin sanayileşmesi ile ilintilidir diyebiliriz.

Fabrika çalışanlarının hemen tamamı Denizli ve çevresindedir. Sümerbank fabrikalarının ülkenin

çeşitli yerlerinde kurulma amaçlarından biri de, yörede bir çok kişiye istihdam imkanı vermesidir. Bu yüzden, Sümerbank fabrikasının Denizli'de pek çok aileye "ekmek kapısı" olduğu söylenmelidir.

Anket gibi araştırmalar olmadığı için Denizli Sümerbank fabrikasındaki işçi profilini belirlememiz çok zordur. Ancak yine de, işçilere yöneltilen genel sorulardan çıkan bazı sonuçlardan söz edebiliriz. Bu sonuçlardan biri, işçilerin önemli bölümünün kırsal kökenli olduğudur. Fabrikanın dokuma üretimine geçtiği ve bundan dolayı daha fazla işçiye ihtiyaç duyduğu 1960'lı yıllarda işçileşmenin, Afyon gibi komşu illerin kırsalından Denizli kentine göç edenlerce beslendiğini gösterir. Bir diğer sonuç, işçilerin büyük bölümünün ilkökul öğrenimi aldığıdır.

Fabrikada çalışan işçilerin yaptıkları işle ilgili olarak kendi içinde bir hiyerarşisi vardır. "Te Ne" diye okunarak yaygınlık kazanmış Teknik Nezaretçilerin (T.N.'ler- Teknisyenler, Ustabaşı ve Ustalardan) ve diğer teknik elemanların, "ESE" kısa adıyla bilinen Erkek Sanat Enstitüsü'nden olmaları dikkat çeker. Döneminde önemli bir işgücü kaynağı olan bu okulun mezunları Sümerbank'taki fabrikada işi çabuk kavrama yeteneğiyle öne çıkarlar. Teknik Nezaretçilerden sonra gelen işçiler kıdem, terfi gibi ölçütlerle beş kategoriye ayrılır: 1.sınıf işçi, 2.sınıf işçi ve 3. sınıf işçi, nitelsiz hizmet işçisi ve "akort" işçiler. Sabit gelirleri olmayan ve yaptıkları iş kadar ücret alan akort işçiler bu kategoride özel bir yer teşkil eder. Ancak hepsi de, bedensel güç kullanarak çalışan "mavi yakalı" işçi kapsamında ele alınabilir. İş bölümünde cinsiyet ayrımı olmasa da, kadın işçiler kendilerini fiziksel olarak çok zorlamayacak fabrikanın fitil, vater ve bobin birimlerinde çalışır. Sümerbank fabrikalarında işlerin aksamaması için her birimde ayrıca "yedek işçiler" vardır.

Yıl	Memur	İşçi
1953	-30	-500
1963	37	501
1964	47	1342
1972	58	1375
1985	68	1017

Fabrikanın içinde devlet erkânının gezisi (6 Kasım 1953)

Fabrikanın ilk yıllarında Makine Bakım Şefi olan Sacit Baydere (1954)

Denizli Sümerbank İplik Fabrikası'nın kapasitesini artırmak üzere ek bina inşaatı için yapılan temel atma törenine katılan Başbakan Adnan Menderes ve İşletmeler Bakanı Samet Ağaoğlu, 22 Eylül 1956 (Adnan Evran koleksiyonundan)

Fabrikada üretim "vardiyalı" ve "devamlı gündüzlü" olmak üzere iki türlü çalışma sistemi içinde gerçekleşir. Çalışma saatleri 7-11, 11-15, 15-23 olarak belirlenen vardiyalarda fabrikanın makine-tezgah başındaki işçileri bulunurdu. Devamlı gündüzlülerde çalışma saati devlet memurlarının bağlı olduğu sabah 8, akşam 5 mesaine uygundur ve burada da daha çok "bakım" işçileri yer alır.

Denizli Sümerbank işçileri 1951'de kurulmuş kısa adı TEKSİF olan Türkiye Tekstil, Örmeye ve Giyim Sanayi İşçileri Sendikasına üyedir. İşçiler, vaatlerin çoğunu yapamasa da sendikalarının kendi haklarını koruduğunu düşünürler. İşveren devlet olunca, devlet aygıtının çalışanları koruyucu rol üstlenmesi ile sendikalar ücret pazarlığı yapan bir kuruluş olmanın ötesine pek geçememiştir.

22/10/956 Tavsilin Temel Atma Merasimi

İşçilerin, çalışma koşulları açısından üzerinde durulması gereken bir başka konu olan geçinme düzeyi ile ilgili bazı fikirler vermek yararlı olur. Fabrikada Türkiye geneline göre daha olumlu çalışma koşulları olması ve en önemlisi de düzenli gelir sistemi işçi için çekici gelen unsurlardır. İşçilere tanınan sosyal güvencelerin çalışma koşullarını iyileştirici bir faktör olduğunu da ayrıca belirtmek gerekir. Bir işçinin aldıkları ücretle ilgili sarfettiği "ne ondurur, ne öldürür" sözü durumu özetler.

Fabrika çalışanları için 1980'li yılların sonlarından itibaren fabrikanın satılmasına kadar geçen yıllar sıkıntılı bir dönemdir diyebiliriz. Bu dönemde, kendisine uygun gelmeyen yerlerde çalıştırmalarla uzaklaştırma, zorunlu emekliliğe ayırma ve başka işletmeye nakil gibi yollarla işçi çıkartmaları başlar. Bu süreçte Denizli Sümerbank fabrikası işçisinden genç yaşta dâhil olmak üzere özel sektöre geçen neredeyse yoktur. Bu durum bir yaştan sonra alışık olmadıkları "patron" nun buyruğu altında çalışmanın zorluğu ile açıklanabilir.

Denizli Sümerbank Fabrikasının Sınai Üretimi Fabrikasının ana üretimi pamuk ipliğidir. 1963'te devlet planlaması gereği ara üretim olarak vater ve dokumaya da geçilir. Dolayısıyla fabrikanın sınai üretimini iplik ve dokuma olmak üzere iki kısımda ele alabiliriz.

Iplik Ünitesi

Pamuğun alımı

Denizli, pamuğunu Menderes havzasını kucaklayan Şamlı, Sarayköy, Sığma, Caber, Akköy gibi suyu bol, havası sıcak yerlerden sağlar. Bu durum Denizli'de, hasattan sonra çekirdeği elyaftan ayıran ve elyaftaki yabancı maddeleri temizleme demek olan "çırçırılama" işlemiyle uğraşan bir sürü iş kolunun doğmasına neden olmuştur. Denizli Sümerbank'a ait fabrikaya da, ipliğin ana maddesi pamuk, preseli olarak büyük ölçüde Denizli merkezli "çırçır" fabrikalarından temin edilir.

fabrika-müessese müdürüne kısmen tanınan yetkiler pamuk eksperini için geçerli değildir. Pamuğun kalitesini belirleyen yanı sıra alım komisyonunda çok önemli konumda olan eksperin rüşvet, iltimas gibi hâllerden korunması için ona bu açıdan özel statü verilmesi, hiyerarşide pamuk eksperini esasında bağımsız bir yere koymaktadır.

Her sezon, pamuğun fiyatı Türkiye'nin iki büyük pamuk borsasından biri İzmir'de ilan edilir. İzmir pamuk borsasında açıklanan fiyatlar Denizli Sümerbank Fabrikası için bir ölçüttür. Fabrikanın yetkili kurulu, bulunduğu şehir Denizli'den alacağı pamuğun fiyatını ortalama olarak belirlediği nakliye, sigorta, hamaliye masraflarını düşerek yeni bir fiyat teklifiyle pamuklarını satın alır. Bu açıdan Sümerbank'ın "piyasanın mihenk" olduğu görüşü önemsenmelidir.

Denizli Sümerbank Fabrikasına her tip pamuk alınır. Hatta telef geri kazandırma dairesinde dolgu maddesi olarak kullanılan "tip dışı" pamuklar bile vardır alınanlar

Süleyman Onaran

Ahmet Yelken

Selahattin Eroğlan

İstenen pamuğu satın alma işlemleri, fabrikanın müdürü ya da idari müdür yardımcısı, ticaret müdürü ve pamuk eksperinden kurulu "alım komisyonu" tarafından gerçekleşir. Komisyon, fiyatını piyasa şartlarının ortalamasına göre belirlediği pamuğun alımında 1990'lı yıllara kadar nerdeyse tek müşterisi olduğu için ciddi bir sorunla karşılaşmaz. Ancak komisyon, pamuk alımında çevresine öncelik tanımakla beraber kendisinin belirlediği ve zorlayabileceği fiyat üzerinde anlaşma yapamazsa Söke, Bergama gibi başka yerlere yönelebilirdi .

Pamuk alım komisyonunda yer alan memur statüsündeki pamuk eksperinin özel durumuna değinmek yararlı olur. Pamuk eksperini, yönetim şemasında fabrikanın ticaret müdürlüğünün altında bir memur olmasına karşın, idari olarak doğrudan Ankara'daki genel müdürlüğe bağlıdır. İşletmesindeki çalışanlar hakkında tayin, azletme, açığa alma gibi

arasında. Verimli zamanlarında 10 bin tona kadar pamuk alınan fabrikaya, 1990'larda 4 bin ton sınırı getirilir .

Pamuk satın almada müessese yönetimine tanınmış özerk hak 1987'de elinden alınır ve bundan sonra bu işler Ankara'daki Genel Müdürlükçe yürütülmeye başlanır. Genel müdürlüğün tercihi de büyük ölçüde Adana olur. Ancak bu Ege pamuklarına göre ayarlanmış makine düzeninin işleyişine uygun olmadığı için sorun çıkartır.

Ambardan Makineye Pamuğun İşlenişi

Fabrikanın iplik ünitesinde, pamuğu, elyafı ve her ikisinin karışımını harmanlama, açıp temizleme, tarama, çekme ve bükme sonucu iplik haline getiren tesisler vardır. İşletme ilk tesis yıllarında yaklaşık değerlerle 15 bin iğ ve 2 bin ton iplik üretim gücüne sahip iken, sonraki yıllarda yapılan tevsilerle 1973

yılında 39 bin iğ ve 4,5 bin ton iplik üretebilecek kapasiteye ulaşır. Denizli İplik Fabrikası 1953 sonunda kurulduğunda, Türkiye'deki pamuk ipliğinin 13'te 1'ini tek başına karşılar. Fabrikada üretilen iplikler, iç ve dış piyasaya satılır.

Pamuk, ambardan alınmasından iplik olana kadar bir sürü teknik aşamalardan geçirilir. 40 yılı aşkın sürede ring (eğirme) sistemi ile iplik üreten fabrikaya, 1987'de open-end (OE) sistemiyle çalışan 8 adet makine satın alınır. Ring makinelerin yarısı elden çıkarılırken, diğer yarısı ile iplik üretimine devam edilir. Böylelikle, özelleştirmenin gündeme geldiği yıllarda fabrikada eski ve yeni teknoloji birlikte çalışır. Teknik olarak detayı inceliklerle uzunca ortaya konabilecek bu iki sistem arasında en belirgin fark, ringde mukavemetin (sağlamlığı) güçlü; open-endde ise üretimin hızlı olması biçiminde açıklanabilir.

ürün şeker çuvalı ise şeker fabrikalarına gider. İhraç ürünü olarak, fabrika çalışanlarının "toz bezi" dediği temizlik malzemesi de üretilir. Kenarı dikişsiz haşılı alınmamış gazete boyutundaki bu toz bezleri alıcı firma tarafından etrafı dikişlenerek daha çok Birleşik Amerika'ya ihraç olur.

Dokuma ünitesi için tevsii harcaması 12,2 milyon TL'ye mal olmuşsa da, bu tesisler katma değer bakımından Denizli fabrikasının ülke ekonomisine katkısını birinci senesinde iki katına çıkarmıştır; 1990'lı yıllara kadar da bu değer hep artıda kalmıştır.

Fabrikanın Sosyal Faaliyetleri

Sümerbank İplik Fabrikası da, sanayi kuruluşu olmaktan öte, benzerleri gibi aynı zamanda bir sosyal tesistir.

Adnan Evran

Feridun Alpat

Nedim Halıcıoğlu

Denizli Sümerbank Fabrikası (Müessesesi) Müdürleri:

Celal Becer
Niyazi İnaner
Nadir Sebük
Ali Haydar Yıldırım
Firuz Aka Gündüz
İsmail Tekgirgin
Fikri Özmen
Turgut Boşnak (1978-1979),
Niyazi Şınlak (1979-1980)
Mustafa Sami Türkşen (1980)
Mahmut Karayel (1980-1983)
Burhanettin Özer (1983-1986)
Mecit Özkök (1986-1989)
Atilla Erdem (1989-1992).

Dokuma Ünitesi

Fabrikanın dokuma ünitesi, ipliğin dokuma için hazırlandığı veya ham olarak dokunduğu tesisleri kapsar.

1963'te açıldığında dokuma üretimine 504 tezgahla başlayan ünite, bu tezgah sayısı fabrika kapanana dek hiç değişmemiştir. Bu durumu, anıları Sümerbank'ın kuruluşuna kadar giden bir işçi "öyle kuruldu, öyle gitti" sözleriyle açıklar. Kapasitesi 16,5 milyon metre ham bez üretmeye müsait olan fabrikanın bu birimi, 1973'te Türkiye'deki dokuma üretiminin yüzde 1,5 gibi çok küçük bir dilimini karşılar. Dokuma ürünleri, 1977 yılına kadar büyük ölçüde fabrikanın bağlı olduğu İzmir Basma Sanayi müessesesine gönderilir. Ancak, fabrikanın 1976 yılının sonunda yönetim olarak İzmir'den ayrılmasıyla ürünlerini daha çok sipariş üzerine dokumaya başlar. Dokuma ürünlerinden nevresim askeriye, diğer

Denizli Sümerbank Fabrikasının sosyal faaliyetleri, i) halka açık ve ii) kendi mensuplarına yönelik faaliyetler olmak üzere iki şekilde ele alınabilir. Fabrikanın halka açık faaliyetlerinden biri, 1000 kişilik yemekhanenin kapalı toplantı salonu olarak da kullanılmasıdır. Uzun yıllar düğün ve bayram merasimlerinin düzenlendiği bu salon, konferans, panel gibi etkinliklerin de mekanı olarak kullanılmıştır.

Halka açık sosyal faaliyetlerin kapsamında sporun özel bir yeri vardır. Sümerbank'ın diğer işletmelerinde olduğu gibi, işgücünün zindeliğinin sağlanması amacıyla spor tesislerinin kurulması Sümerbank'ın kendi personeline dönük faaliyeti olarak görünse de, genel ilgiden ve başarıların paylaşımı anlamında yöre insanının sahiplendiği bir faaliyetidir. Denizli Sümer Sporun futbol, güreş, masa tenisi, voleybol dallarında takımları vardır. Denizli fabrikası özellikle güreşte ismini dünyaya duyurmuştur. Çünkü

Denizli'nin 'beni bana'ları...

Yrd. Doç. Dr. Kerim DEMİRCİ
Pamukkale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Dost meclislerinde konuşma esnasında Denizli'de yaşadığımı söyleyince dil ile uğraşan arkadaşlarım bana Denizli halkının *Yap bana bir çay* yerine *Yap beni bir çay* deyip demediklerini soruyorlar. Birkaç yıl evvel muhabbet ederken bu konu açılınca Süleyman İnan benden dergi için *Denizli'nin beni banaları* adıyla bir yazı yazmamı istedi. Benim öncelerden planladığım bu yazı "Türkçedeki Hal Eki Nöbetleşmeleri Üzerine" başlığıyla Karaman Dil Kültür ve Sanat Dergisi'nde yayınlandı. Bu yazı adı geçen yazının kısaltılarak Geçmişten Günümüze Denizli Dergisi'ne uyarlanmış şeklidir.

Dillerde herhangi bir unsurun başka bir unsurla nöbetleşmesi veya onun yerine kullanılması yaygın bir özelliktir. Leonard Bloomfield, 'substitution' [ikame, yerine koyma, yerine geçme, vekil tayin etme vb.] terimini açıklarken 'ikame, dilbilimsel bir biçimin veya dilbilgisel bir özelliğin belirli şartlar altında başka bir dilbilgisel biçimle yer değiştirmesidir der (Bloomfield 1984: 247). Dillerde kök-ek düzeyinden kelime düzeyine birçok seviyede birbirinin yerine geçme, ötekinin yerine kullanılma her zaman söz konusudur. Örneğin, geniş zaman ve gelecek zaman yerine şimdiki zaman, geçmiş zaman yerine geniş zaman eklerinin kullanılması dilde sıkça rastlanan durumlardır.

1. *Okullar yarın kapanıyor* cümlesi *Okullar yarın kapanacak* yerine

2. *Ben her sabah süt içeriyorum* cümlesi *Ben her sabah süt içerim* yerine

3. *Ve sonra, Atatürk Samsun'a çıkar* cümlesi *Ve sonra, Atatürk Samsun'a çıktı* yerine

Birinci cümlede -acak yerine -yor, ikinci cümlede -er yerine -yor, üçüncü cümlede -tı yerine -ar eklerinin kullanılması zaman gösteren unsurların nöbetleşmesine örnektir. Buna zaman kayması da denir. Zaman eklerinin birbirinin yerine kullanılması gibi dillerde hal ekleri de birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. O zaman, önce ismin hallerinin ne anlama geldiğine bakıp sonra da hangi eklerin birbirlerinin yerine kullanıldıklarını görelim. Türkçede hal veya durum terimleriyle karşılanan kavram esas itibarıyla isimlerin cümledeki diğer

unsurlarla kurduğu ilişkidir. Birçok dilbilim kaynağında 'hal, durum' cümle içerisinde isimlerin, isimlerle, edatlarla, fiillerle vs. anlamsal ve sözdizimsel ilişki kurması olarak nitelendirilir (Crystal 1997: 53; Trask 1993: 35; Blake 1994: 1). Türkçede isim veya isim soylu kelimelerin işlek olarak kullanıldığı beş adet türü vardır. Bunlar, yalın, yükleme, yaklaşma, bulunma ve uzaklaşma durumlarıdır (Eker 2003: 295). Kısaca hatırlayacak olursak Türkçede kullanılan hal ekleri şunlardır:

1. Yalın hal	adam-ø
2. Yaklaşma (-e) hali	adam-a
3. Bulunma (-de) hali	adam-da
4. Yükleme (-i) hali	adam-ı
5. Ayrılma (-den) hali	adam-dan

Normal şartlarda her hal ekinin kendi belirttiği anlam doğrultusunda kullanılması gerekirken Türk dillerinde hal ekleri birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Eski Türkçe'den günümüzün Gagavuz, Türkiye, Kazak, Tatar Türkçesine bazı hal eklerinin başka hal ekleri yerine kullanıldıklarını görürüz. Hal eki nöbetleşmeleri yalnızca Türk dillerinde değil aynı zamanda bazı Altay dillerinde ve Ural dillerinde de bulunur. Hatta modern İngilizcede de aynı kelimelerin farklı halleri göstermesi de söz konusudur. Dolayısıyla Denizli civarında espri konusu olan hal eklerinin birbirlerinin yerine kullanılmaları bir hata olmaktan ziyade farklı dillerde görülen bir özelliğin bu bölgenin dilinde görülmesi olarak değerlendirilmelidir. Bu yazının temel amacı, yaşayan Türk dillerine ve farklı dil örneklerine bakarak Türkiye Türkçesinin bölgesel ağızlarında görülen hal nöbetleşmelerinin hem tarihsel bağlantılı bir özellik hem de 'diller arası' bir olay olduğunu inceleyip Denizli'deki kullanımın buna paralel bir durum olduğunu göstermektir. İster eşzamanlı açıdan ister artzamanlı açıdan bakılsın günümüzde Karadeniz'de, Ege'de, Güneydoğu'da ve Türkiye'nin diğer bölgelerinde gözlemlediğimiz hal eki nöbetleşmelerinin durup dururken ortaya çıkmadığı muhakkaktır. Önce, yapısal bakımdan Türkçeye benzerlikleri bulunan bazı Ural ve Altay dillerindeki, sonra sırasıyla Eski Türkçedeki, Orta

Türkçedeki ve günümüzdeki Türk lehçelerinde görülen hal eki nöbetleşmelerine bakalım.

Ural dillerinden (Tauli 1966: 28-30): Fincenin Kuzey Batı ve Lapp lehçelerinde bulunma ve ayrılma eklerinin birleşmesi görülür. Ör. -ssa, -ssä peässäni 'kafamda, kafamdan'. Normalde Fincede bulunma eki olarak -ssä kullanılır, -stä ise Türkçedeki -DAN biçimbirimi yerine kullanılarak ayrılma bildirir. Ör. kiele-ssä 'kitapta', kiele-stä 'kitaptan' (Karlsson 1999: 45).

Finceye çok yakın bir dil olan Krelia dilinin Maaselka lehçesinde yer bildiren zarflarda bulunan -da eki hem bulunma hem de ayrılma işlevinde kullanılmaktadır. taguada 'arkadan, arkada'. Bu dildeki -da ekinin Türkçedeki -da ekiyle hem nöbetleşme bakımından hem de yapısal bakımdan örtüşmesi oldukça ilgi çekicidir.

Karelya bölgesindeki Suojärvi lehçesinde -lla, -llä, -lle (~ -le) ekleri metnin anlamına göre yönelme, bulunma veya ayrılma anlamlar taşır. tule suolla 'bataklığa gel', ole suolla 'bataklıkta bulun', mäne eäreh suolla 'bataklıktan uzaklaş'.

Klasik Moğolcada DUr <-dur/-dür/-tur/-tür eki hem bulunma durumu hem de yönelme durumu gösterebilir: *nigen gajar-tur* 'belirli bir ülkede (bulunma) tere çağ-tur 'o zaman-da'(bulunma) tere jüg-tür 'o istikamet-te'(bulunma) oi-dur odbai 'O orman-a gitti'(yönelme) (Grönbech ve Krueger 1955: 22-23).

Diğer yönelme eki -d(ə) <-da/-de hem yönelme hem bulunma gösterir (Hangin 1996: 31):
nohoi 'köpek' nohoi-d 'köpek-e' (yönelme)
heñ 'kim' heñ-d 'kim-e' (yönelme)
sum 'tapınak' sum-d 'tapınak-ta' (bulunma)
gol 'ırmak' gol-d 'ırmak-ta' (bulunma)

Türk dillerinin en kapsamlı ve bilinen ilk yazılı örneği olan *Orhun Kitabelerinde durum eklerinin nöbetleştiği görülmektedir:*

ötükän yiş-da yig idi yoq ärmiş 'Ötüken Ormanı'ndan daha iyi bir yer yok imiş' (Kül Tigin Güney 4) (ayrılma yerine bulunma). [tabğaç] *kağan-ta bädizçi kälürtüm* 'Çin kağanından resimci getirdim' (Kül Tigin Güney 12) (ayrılma yerine bulunma).

Eski Anadolu Türkçesinde de hal eklerinin birbirleri yerine kullanılmaları oldukça yaygındır: *ağaçlarda bir ağaç bar, anuñ yaprakı dökilmes, çevirmegil bu sözde isra yüzi* (yönelme yerine bulunma).

bunuñ şekline kimse görmedüm, sordu kim yerüñe hoşnûd musın, teñri bir yılduzı bir yılduz sûretine yaratmadı (bulunma yerine yönelme) (Gülsevin ve Boz 2004: 109-110).

Günümüzün Türk dilleri içerisinde en çok hal nöbetleşmesi olanların başında Gagavuz Türkçesi bulunmaktadır:

Bak sän budalayı. İnanma zenginneri. (Yönelme yerine yükleme)

Sändän kari kim beni acıyacak. (Yönelme yerine yükleme)

Bırak düşünmä buna. (Yükleme yerine yönelme)

Tez giydirerlär onu eni urbalara. (Yükleme yerine yönelme)

Yakut (Saha) Türkçesinde Eski Türkçede olduğu gibi bulunma ve ayrılma kullanımlarında nöbetleşme vardır: *saxarda* 'şekerden', *üörde* 'sürüden', *doğordo* 'arkadaştan', *öydö* 'akıldan', *ıalla* 'komşudan', *külle* 'kilden', *küölle* 'gölden', *moxsoğollo* 'şahinden', *oyuna* 'şamandan', *silinme* 'tutkaldan', *olomno* 'geçitten' vs. (Kirişçioğlu 1999: 75-76).

Müşteri:

- Bakbiii! Beni bir tost yapıgoy!

Eleman:

- Sen gocadın senden tost-most olmaz gaari!

Müşteri:

- Beni bak, sen bana yanlış anlayıp durusun.

Bene tost etmecen, ekmeğe tost etcen.

Eleman:

- Beni, bana? Allah Allah! Kafam karıştı!

Kazak, Tatar, Çuvaş Türkçesi örnekleri
Siz qay-da barasız? 'Siz nereye gidiyorsunuz?' (bulunma-yönelme) [Kazak].

Sine kem çağırdı? 'seni kim çağırdı?' (yönelme-yükleme) [Kazan Tatar].

İvan keneke-ne vulat 'İvan kitabı okuyor' (yönelme-yükleme) [Çuvaş] (Korkmaz 1995: 228-229).

Türkiye Türkçesinde görülen yaygın nöbetleşmeler

Yükleme yerine yönelme

Türk dilinde yükleme hali yerine yönelme hali karışıklığı özellikle Güney Batı Anadolu ağızlarında yaygın bir özelliktir. Çoruhboyu ve Oltu ağızlarında iyelik ekinden sonra yükleme-yönelme nöbetleşmesine benzer bir özellik görülmektedir. Daha çok Karadeniz ağızına yakın olan Çoruhboyu

" HAÇLILARI KARŞI KOYAN
VE MAGLUP EDEN
YILDIZ BEY KIZI
FATMA YILDIZ HANIM
BURADA METFUNDUR
HİCRİ SENE 702"

Denizli Eski Mezarlık
Fatma Yıldız Hanım'ın mezarındaki kitabe
Fot: Şerif KUTLUDAĞ (2006)

ağızlarında; *çohlarune*-çoklarını, *haggune*-hakkını, *harbune*-harbini, *ufağune*-ufağını, *sozlarune*-sözlerini örneklerini görürken Oltu ağzında *gafasene*-kafasını, *yağene*-yağını, *haggene*-hakkını, *halene*-halini, *yapeldiğene*-yapıldığını, *görduhlarene*-gördüklerini gibi örneklere rastlamak mümkündür (Gemalmaz 1995: 278). Rize ağzında, *enişteye dağvet eder, duman aldı dağlara* şeklinde kullanımlar bulunmaktadır (Özkan 1996: 126).

Biraz evvel bahsettiğimiz gibi bu kullanımın en yaygın olduğu bölge Güney Batı Anadolu yöresidir. Muğla azgında, *çalgıcıya okulardık* 'Çalgıcıyı davet ederdik', *ğabağa çamı asmış* 'Kabağı çama asmış', *bene hu imzaya ativê* 'Bana bu imzayı atıver', *kesme mēmed benim yoluma* 'Kesme Mehmet benim yolumu' gibi birçok örnek bulunur (Akar 2004: 48-49). Denizli ağzında da benzer durum görülür: *dağlara* 'dağları', *çûuvâliñ azına* 'çuvalın ağzını', *çocûğa* 'çocuğu', *ğarê* 'karıyı', *almê* 'elmayı', *biçâ* 'bıçağı', *bayrâ* 'bayrağı' vs. (Tok 2002: 103).

Kütahya ağzında *o kırk elmasa başını dikēsın* 'O kırk elması başına dikersen', *yâni dünya gıdasına alma* 'Yani dünya gıdasını alma', *göbeğe doğduğu zaman* 'Göbeği doğduğu zaman' (Gülensoy 1988: 80).

Yönelme yerine yükleme

Güney Batı Anadolu ağızlarından bilhassa Aydın-Muğla-Denizli-Kütahya bölgelerinde yönelme eklerinin yükleme ekleri gibi söylendiği görülmektedir. Hatta Türkiye'nin diğer bölgelerinin insanlarının bu bölgenin (Özellikle Denizli'nin) insanlarına 'Yap beni bir çay' cümlesiyle şaka yollu takılmaları yaygındır. Denizli ağzından verebileceğimiz bazı örnekler şöyledir: *odasını* 'odasına', *onu* 'ona', *yaşımızı* 'yaşımıza', *sarayını* 'sarayına', *ğuyuyu-guyû* 'kuyuya', *tarafı* 'tarafa', *daluñ ucunu* 'dalın ucuna', *bazarı* 'pazara', *boynunu* 'boynuna' vs. (Tok 2002: 104).

Annesini peşgir tutsun, babasını kak kak gülsün. [Muğla] *O, halkını göre şerbet eze.* [Kütahya], *bu Mâmetçik kazanmıya büyük şâri inmiş.* [Muğla] (Özkan 1996: 126).

Afyon ağzında, *bi ziyân olursuñ diye bāni gitme didi, unnan sōra çarşığı çıkılı, alış viriş yapıllı* örnekleri vardır (Boz 2002: 94).

Ayrılma yerine bulunma

Güneydoğu Anadolu bölgesinin bazı yörelerinde ve Edirne ağzında ayrılma durumunun bulunma ekleriyle karşılandığı görülmektedir. *bunuñ üzerinde äkside bıçakları gullanırdık* [Afyon] (Boz 2002: 96).

Tuna boyunda olmak 'Tuna boyundan olmak' [Edirne], *haşlukde darlanma* 'aşlıktan darlanma', *kak seni mahkemada isterler* 'kalk seni mahkemedan istiyorlar' [Rize] (Özkan 1996: 126).

Gaziantep ağzında bulunma-yönelme kullanım özelliğini günümüzde sürdürmektedir:

Çocuklar okulda yeni geldiler 'Çocuklar okuldan yeni geldiler', *Evde çakarken gördüm* 'Evden çıkarken gördüm', *Dünde beri bu durum böyle* 'Dünden beri bu durum böyle.'

Bulunma yerine yönelme

Doğu Karadeniz bölgesinde özellikle Trabzon-Rize hattında bulunma durum eki yerine yönelme durum eklerinin kullanılması oldukça yaygındır. *Babam Saribaşlar camsinedur.* (Babam Saribaşlar camisindedir)

Ben mutfağayum sen haburaya gel! (Ben mutfaktayım sen buraya gel)

Hal eklerindeki görev değişikliklerinin nedenleri neler olabilir?

Hal eklerinin birbirlerinin yerine kullanılmalarının bazı sebepleri olmalıdır. Bunlardan biri otonom olmayan durum teorisi. Barry J. Blake'in belirttiğine göre (1994: 23-24), Mel'çuk I. A. adlı dilci, hal ekleriyle ilgili otonom olmayan durum [non-autonomous case] diye bir terim kullanır. Bu terimle ifade edilen teoriye göre anlam olarak mevcut olup biçimsel göstergesi olmayan haller otonom olmayan durum olarak adlandırılır. Dil bu biçimbirimsel boşluğu başka durum ekleriyle doldurma yoluna gider. Yalnız, Türk dillerinde görülen hal eki nöbetleşmeleri bir ekin olmamasından kaynaklanmamaktadır. Türkçedeki hal ekleri eşzamanlı olarak hem kendi asli işlevlerini sergilerler hem de diğer durum eklerinin yerine görev üstlenirler. Bu teori Türkçeyi tam olarak açıklamamaktadır.

Öte yandan, Özkan, Gagavuzcadaki değişimleri izah ederken tarihi Türk şivelerinin bir hatırası olarak devam eden ünlü değişimini (daralma ve genişleme) ek nöbetleşmelerinin sebeplerinden biri olarak göstermektedir. Gemalmaz da Çoruhboyu ve Oltu ağızlarındaki yönelme-yükleme kaymasını dolaylı olarak ünlü değişimine bağlar. Batı Anadolu ağızlarındaki yönelme yerine yükleme kullanımını Korkmaz'ın (1995: 227-229) ses daralmasına bağladığını görürüz. Ona göre bu bölge ünlü daralmalarına pek elverişli bir bölgedir. Verdiği örnekler arasında gerileyici veya ilerleyici benzeşme etkilerine bağlı olarak daralmalar söz konusudur: *yazma>yazmı* 'başörtüsü', *oyalı>uyalı*, *ğayınça>ğayınçı* 'kayınbirader', *neler>nile*, *işe->işi*, *neden>niden*, *tencere>tencire*, *gece>geci* çağır>çığır, *gine>gini*, *diñle>diñni*, *orta>ortı* vs. Korkmaz bu ve benzeri örneklere dayanarak söz konusu ağızlardaki daralma eğiliminin doğal bir sonucu olarak -a/-e yönelme hal ekinin -ı/-i'ye dönüştüğünü söyler. Dolayısıyla tüm değişimler olmasa da Denizli'nin beni banaları bu teoriye uygun gözükmektedir.

Ses değişimleri açıklamaların dışında bu dilsel olayın yapısal bir değişiklikten çok bazen anlambilimsel bir tercih olabileceği yaklaşımları da mevcuttur. Buna göre her fiil tabanı bir hal ekiyle bağlanan tamlayıcıları almakta ve bu tamlayıcılarla yükleme bağlanmaktadır (Akar 2004: 48-49). Korkmaz, eylemlerin yaptığı bu seçimi fiillerin rejimi diye adlandırır (Korkmaz 1995: 226). Diğer dillerde olduğu gibi Türkçede de fiil cümlelerinin en önemli öğelerindendir, cümledeki anlambilimsel ve yapısal uyumlar fiilin hakimiyeti altında biçimlenir. Türkçede bazı fiiller kendilerine bağlanan bazı hal eklerine izin verirken bazılarında izin vermemektedirler. Dolayısıyla Bu kitaba okudun mu? cümlesi dilbilgisel açıdan yanlış olup Bu kitabı okudun mu? Şeklinde söylenmelidir, zira bu kullanımda okumak fiili kitap kelimesini ismin e hali (yönelme) değil ismin i halini (yükleme) almaya zorlar.

Tüm bunların dışında dillerin temas halinde oldukları öteki dillerden etkilenmeleri de söz konusudur. Türk dilleri konuşuldukları bölgelerde alt katman dili-üst katman dili teorisi gereğince başka dillere dilsel özellikler verdiği gibi onlardan da bazı özellikler almıştır.

Kısaca, Denizli ağızında da gördüğümüz hal eki nöbetleşmelerini bir bölgeyle veya dille sınırlandırıp bir tek nedene bağlamanın yanlış olacağını söyleyebiliriz. Yerine kullanılma örneklerinin tümünü aynı teoriyle izah etmek oldukça zordur.

Kaynakça

- Akar, Ali (2004), Muğla Ağızları, Muğla: Muğla Üniversitesi Basımevi.
Blake, Barry J. (1994), Case, Cambridge: Cambridge University Press.
Bloomfield, Leonard (1984), Language, Chicago and London: The University of Chicago Press.
Crystal, D. (1997), A Dictionary of Linguistics and Phonetics, Oxford, UK: Blackwell Publishers.
Boz, Erdoğan (2002), Afyon Merkez Ağızı, Ankara: Başkent Grafik.
Eker, Süer (2003), Çağdaş Türk Dili, Ankara: Grafiker Yayınları.
Ergin, Muharrem (1996), Orhun Abideleri, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
Gemalmaz, Efrasiyap (1995), Erzurum İli Ağızları I., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Grönbech, Kaare and Krueger, John, R. (1955), An Introduction to Classical (Literary) Mongolian, Otto Harrassowitz: Wiesbaden.
Gülensoy, Tuncer (1988), Kütahya ve Yöresi Ağızları, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Gülsevin, Güner ve Boz, Erdoğan (2004), Eski Anadolu Türkçesi, Ankara: Gazi Kitabevi.
Hangin, G. John (1996), Basic Course in Mongolian, Guilford: Audio-Forum A Division of Jeffrey Norton Publishers, Inc.
Johanson, Lars and Éva Á. Csató (1998), The Turkic Languages, London and New York: Routledge.
Karlsson, Fred (1999), Finnish: An Essential Grammar, London & New York: Routledge.
Kirişçiöglü, Fatih (1999), Saha (Yakut) Türkçesi Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Korkmaz, Zeynep (1995), Türk Dili Üzerine Araştırmalar II, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Özkan, Nevzat (1996), Gagavuz Türkçesi Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Tauli, Valter (1966), Structural tendencies in Uralic languages, London, The Hague, Paris: Mouton & Co.
Tekin, Talat (1968), A Grammar of Orkhon Turkic, Indiana University Bloomington.
Tok, Turgut (2002), Denizli İli Güney ve Güneybatı Ağızları, Denizli: Pamukkale Üniversitesi (Basılmamış doktora tezi).
Trask, R. L. (1993), A Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics, London and New York: Routledge.

Yaşanabilir bir dünyayı paylaşmak dileğiyle...

Dünya nüfusunun hızla artmasına bağlı olarak, doğal kaynakların aşırı ve yanlış kullanımı ile tüketim alışkanlıklarının değişmesi; küresel boyuttaki çevre sorunlarını, yaşama ve dünyamıza yönelik tehditler olarak karşımıza çıkarmaktadır. Çevresel değerlerin doğal dengenin korunması amacıyla yıllar önce başlatılan ve sürdürülen çalışmalar, küresel ısınmanın olumsuz etkilerini hissetmeye başladığımız günümüzde daha da önem kazanmıştır. 1996 yılında kurulan DOÇEV, faaliyetlerini toplumdun aldığı güçle nesiller boyu sürdürmeyi ve yarattığımız çöplükte boğulmadan, ağaç kesilmeden, son nehir kurumadan, çocuklarımıza daha yaşanabilir bir dünya bırakmayı hedefliyor.

1996 yılında kurulan DOÇEV - Doğa ve Çevre Vakfı, doğaya saygı ilkesiyle; doğal dengeyi ve çevresel değerleri nesiller boyu koruyan, geliştiren, öncü ve evrensel bir sivil toplum kuruluşu olmak vizyonu ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

Ormanlar kuruyor, erozyonla mücadele ediyoruz...

Kamusal alanları ağaçlandırıyor, park ve korulukları kuruyoruz...

Değerlendirilebilir atıkları topluyor, örnek çalışmalar yapıyoruz...

Çağımızın kirlenitçileri, elektronik atıkları değerlendiriyoruz...

Atık pilleri toplayarak, çevre sağlığına katkı sağlıyoruz...

Yaban hayatı destekliyoruz...

Eğitim çalışmalarımızla çevre bilincinin gelişmesine katkı sağlıyoruz...

Çevreye duyarlı nesil yetiştiriyor...

Orman - tarım tabanlı uyum projeleri geliştiriyoruz...

her damlası değerli

Suyun doğru kullanımı ve tasarrufu konulu projeyi yürütüyoruz...

TUSIAD işbirliği ile Büyük Menderes Havzası kirliliği, etkileri ve çözüm önerileri konulu projeyi yürütüyoruz...

Projelerimiz yurtiçi ve yurtdışı kurumlarca destekleniyor...

Projelerimiz ödüllendiriliyor...

Çevreye yönelik gelişme ve uygulamaların izliyor, sivil toplum anlayışımız gereği seçenekler ve çözüm önerileri sunuyoruz...

Geleceğe yaşanabilir bir dünya bırakma idealimizi, toplumun her kesimiyle paylaşıyoruz...

11 yıldır toplumdun aldığı desteği, doğa ve çevre adına şükranla karşılıyoruz.

Bu coşkuyla öncü ve evrensel, gönüllü faaliyetlerimizi nesiller boyu sürdürmeyi hedefliyoruz.

Yaşanabilir bir dünyayı paylaşmak dileğiyle...

Emek Caddesi No:151 DENİZLİ / Tel: 0 258 265 11 13 Faks: 0 258 265 63 69
www.docev.org.tr docevvakfi@ttnet.net.tr

1930'larda Babadağ'da Cumhuriyet Bayramı töreni.
(Mehmet Köseoğlu albümünden)